

GAAL JÓZSEF

SZIRMAY ILONA:
TÖRTÉNETI REGÉNY

József Gaal

Szirmay Ilona: Történeti regény

«Public Domain»

Gaal J.

Szirmay Ilona: Történeti regény / J. Gaal — «Public Domain»,

© Gaal J.

© Public Domain

Содержание

GAAL JÓZSEF	5
SZIRMAY ILONA	8
ELSŐ SZAKASZ	9
MÁSODIK SZAKASZ	13
HARMADIK SZAKASZ	16
NEGYEDIK SZAKASZ	18
ÖTÖDIK SZAKASZ	20
HATODIK SZAKASZ	23
HETEDIK SZAKASZ	25
NYOLCZADIK SZAKASZ	28
KILENCZEDIK SZAKASZ	30
Конец ознакомительного фрагмента.	32

József Gaal

Szirmay Ilona: Történeti regény

GAAL JÓZSEF
1811-1866

Az örökké megújuló történettel indul meg ez az élet is. Anyját korán veszti el, apja újra megnősül, minél fogva elveszti apját is; a mostoha kimarja előbb az apja szívéből, aztán a házból, világga megy támasz nélkül, apja haragjával, küzdelmek, szenvedések erdején keresztül.

Gaal József a fokosok fénykorában, 1811-ben született az ólmos botok vármegyében, Szathmárban, hol atyja gazdatiszt volt a Károlyi grófoknál. Abban az időszakban a magyar műveltség a gazdatiszteknél és a nemesi udvarházakban húzódott meg; se följebb, se lejjebb be nem vették még. Maga az öreg Gaal is verselő ember volt és szenvedélyes praenumerans. A kis Józsiban már korán mutatkozott némi mesemondási talentum. Pompásan, ötletesen adott elő mindent. Ez a tulajdonsága felkelti benne az irodalom művelésének vágyát. Sokat olvas, mindent, a mi a keze ügyébe esik. Kölcsey nimbusa közről perzseli. S még élesebb sarkantyú a szoros barátság, melyet az egyetemen Szalay Lászlóval és báró Eötvös Józseffel köt, kiknek esze már ifjonta magasra hord. E két jó barát közt ő is bontogatni kezdi szárnyait, verseket ír, midőn lecsapnak rá a megélhetés gondjai. A mostoha anya ármányainak sikerül őt összeveszíteni apjával s 18 éves korában egy garas pénz nélkül elhagyja az atyai hajlékot, hogy elbujdosson a bizonytalanságba és csak 32 éves korában tér abba ismét és utoljára vissza, de már akkor, mint híres író, kit Szatmár városa (a hol atyja 1843-ban lakott) ünnepélyesen fogad, s tiszteletére este a színházban az ő darabját, a Peleskei nótárius-t adják, a melyhez fogható magyar bohózatot még azóta se írtak.

De az elbujdosott árva fiúnak nagy utat kellett megtennie a Peleskei nótáriusig. Mint nevelő és másoló tartotta fenn magát az egyetemen, hol életkedvét, szívósságát a két jó barát vonzalma aczélozta. Velők élt, velők érzett és gondolkozott, de fényes pályájukon követni nem tudta. A korán hámba jutott kis csikóból nem lesz jó versenyparipa. Gyorsan emelkedtek ezek, ő lassan döcögött utánok, de az ő levegőjükben és hiven utánuk mindenütt.

A Szalay atyja titkár volt a helytartóságnál, az Eötvösé magas rangú hivatalnok. Ők ketten segítették be a fiaik jó pajtását egy kis hivatalba a helytartóságnál.

Vidám, megenni való fiatal ember lett, csupa elevenség, tréfa és kedélyesség. Az egész országban híre támadt, mint «a legkedvesebb diskuratornak». Mindenki szerette, a hol megjelent, felvillanyozta a társaságot. A nők is rajongtak érte, pedig nem volt csinos ember, mégis számos szerelmi kalandját mesélték.

Víg pajtás azonban csak üres óráiban volt, hivatalnok társai közt a kedélyes budai kis vendéglőkben, melyeknek kocsmárosai versenyeztek érte, mert a hova ő járt, az a hely divatba jött. Bent a hivatali szobában pontos, lelkiismeretes, otthon este pedig a legtermékenyebb írók egyike.

Sok mindenfélét ír, könnyen dolgozik, mint a milyen könnyen hozza a rét a maga virágait. Versei, apró novellái a Kovácsóczy Urániájá-ban, majd a Munkácsy által szerkesztett, különben gyarló Rajzolatok-ban kezdenek sűrűn megjelenni a harminczas évek közepén. A versekben nem mutatkozik sem eredetiség, sem hangulat, egyszerű, jelentéktelen klapancziák, de mint elbeszélő, egészséges humorral, sok elevenséggel és meseszövési ügyességgel fogja meg az olvasót. Az igénytelen helytartósági számjegyző neve ismerősen és rokonszenvesen fonódik a legjobbak közé; még a nagyképu kritika is Fáy András- és Kovács Pállal egybe emlegeti.

Barátjai, sikerei, de kivált lebilincselő, szinte varázslatos modora révén bejut a legelőkelőbb körökbe, a hol csodálatos tapintattal mozog, soha sem felejtve el, hogy ő csak kis hivatalnok, mint a hogy nem felejtje el a kis hivatalnokok sokszor alacsony mulatozásainál, hogy ő Eötvösök barátja.

Elbeszélései leginkább haramia-történetek, mert ezek keringnek a népdalokban és a szóbeszédekben. A rabló-romantikának tápot nyújt bár, de legalább közelebb hozza az olvasót az eddig szerepelt varázslók, hosszúszakállú remeték és titokzatos tündérek helyett a valóságos élethez. Míg más olvasóközönségek királyokkal, méltóságos lordokkal és ladykkal álmodják álmaikat Scott Walterék jóvoltából ősrégi várak zajában és ragyogásában, addig a magyar közönség jól mulat a Zöld Marczy csinytevésein. Egy kis jellemzés, tájleírás, a párbeszédekben némi természetesség már mutatkozik, mint mikor a zöld gyümölcs kezdi fölvenni az érettség pirosló, kéklő vagy aransárga színeit. Gaal József a szó szoros értelmében átmeneti író; úgy áll a hid közepén, mint Nepomuk János szokott. A régi úttal nem tud végkép szakítani, de jelzi már a másik partot.

Első nagyobb munkája a Szirmay Ilona című regény, nagy haladás a magyar elbeszélő irodalomban. Az akadémia pályázatára nyújtotta be 1836-ban. A regény jó volt, hanem az esztendő volt rossz a regényre. Ugyan akkor érkezett be annyi regényszűk esztendő után a Jósika Abafi-ja is, mely Szontagh Gusztávot, a regények bírálóját arra a lelkes felkiáltásra készítette: «Uraim, le a kalappal!» Abafi nélkül Szirmay Ilona előre láthatólag ugyanazt a nagy hatást teszi, de hát Abafi megvolt, vele egyszerre ugrott ki a napfényre és végre Szontagh Gusztáv is csak egy kalapot viselt a fején egyszerre és az már le volt emelve.

Szirmay Ilona tehát nem tette meg a kívánt hatást, dacára jelességeinek; sőt az a kis figyelem is, a mit keltett, elveszett a Jósika dicsőségének fölvert porában. A szerény, finom és gyöngéd érzésű Gaalban nem az irigységet és a versenyzési vágyat keltette fel az eset, hanem a bámulatot Jósika iránt a saját tehetségében megrendült hittel kapcsolatban. Elvesztette kedvét a regényíráshoz, mondván:

– Jósikát úgy sem érhetem utol; minek erőlködjem?

A helyett színművek írására vetette magát annyival is inkább, mert ugyancsak akkor, midőn Szirmay Ilonát elhomályosította Abafi, A király Ludason című vígjátéka dicséretet nyert az akadémián s előadva zajos tetszést aratott. Még ennél is jobban tetszett a Szerelem és champagnei, míg a harmadik színműve: A peleskei nótárius, melynek tárgyát Gvadányi jóízű verses krónikájából merítette, egyszerre meghódította a közönséget. A legjobb színműírónak tartják és játszik szerte az országban darabjait. Itt éri el Gaal írói működésének tetőpontját.

Derűre-borúra írja most már a darabokat, sokszor nagyon felületesen és elhamarkodva, úgy hogy némelyik Tiszavirág életű, – míg nem megjelenik egy napon, mint a regényírásban Jósika, itt is a valódi mester, Szigligeti Ede.

Törül metszett darabjai felvillanyozzák az országot, sőt Gaalt is, de egyszersmind megdermesztik, csüggedten ejti ki kezéből színműírói tollát, mintegy udvariasan kitér a Szigligeti útjából:

– Utol nem birom érni, minek erőlködjem?

Munkássága mind szűkebb térre szorúl, marad ezentúl a kis lélekzetű novelláknál, azokat sem a maga kedvéért írja, mint inkább a szerkesztők csikarják ki tőle. Egyre ritkábban veszi fel tollát, hogy mint Széchenyi, majd később mint Kossuth politikájának hive, egy-egy szatírával vagy poemával ostorozza a táblabírói maradiságot. Szerénységében azt hiszi magáról, hogy visszamaradt a kortól.

De e közben korántsem háborgatja a divatból kijött nagyságok világfájdalma, nyugodt, egészséges és friss ezentúl is. Se az étvágya, se a gyaloglási szenvedélye, se a vidámsága nem hagyta el, csak ő hagyta abba a hírnév utáni futkározást. Találón írja róla Tóth Lőrincz: «A budai várban lakott; reggelire megnézte egy kicsit Pestet és itt lakó barátait, azután felment a hegyre hivatalába, innen visszajött ebédelni a Sasba, fekete kávéra átsétált ismét Budára, onnan egy kis sétát rögtönzött a Zugligetbe, keresztül a Svábhegyen, talán megérintve Budakeszit is; a színház-időre visszajutott Pestre, a színházból haza kísért egy-egy ismerős családot talán ismét Budára, s még azon este ott kacagott velünk a Sebestyén-téri Csigában poharak mellett.»

A forradalom őt is magával sodorta és a világi katasztrófa mint Damjanich titkárját találja. Aradra beljebbezték e bűneért néhány évre, később mint nevelő éldegélt igénytelen, zajtalan egyszerűségben, míg nem 1866-ban egy kemény februári napon, mint ilyen végezte be életét. Mikor a lapok a tudósítást hozták, hogy a Peleskei nótárius írója meghalt, minden ember csodálkozott:

– Hát élt még?

Pedig csak ötvenöt éves volt! De hát régen letette a tollat. A mi regula, legyen regula: Holtig a hámban kell maradni.

Mikszáth Kálmán.

SZIRMAY ILONA

Per varios casus, per tot discrimina rerum.

Virgil

Első kiadása megjelent 1836-ban.

ELSŐ SZAKASZ

Melyben a történet egyik hőse a másiknak, s nem sokára a harmadik mindkettejüknek illendő tiszteletét megteszi, és más egyéb dolgok előfordulnak.

Hajnal előtt kopogtata a misztótfalusi korcsmáros ivó szobája ajtajára, de ez foganat nélkül maradván, hatalmas zörgetéshez fogott e szavakkal:

– Kristóf mester keljen föl! már kakasom régen jó reggelt mondott a hajnalnak, kegyelmed az első misére Nagybányán akart lenni, de ha nem siet, a papot sem kísérheti ki.

– Nagy út van Bécsből Misztótfaluig, pedig én azon is túl voltam, mert utolsó mesterem Klosterneuburgban lakott, könnyű ily fáradás után tovább aludni egy kakasnál, – felelé belülről egy rekedt hang.

A fogadós távozék, vendége kinyújtóztatva fölkelt pokrócczal takart szalmaágyáról, magára vevé ruháit, s kilépett a folyosóra, jó reggelt mondott fogadósának, kifizetése tartozását, és batyuját hátára vetvén ment.

– Kristóf mester, az isten vezérelje kegyelmedet, s a boldogságos szűz, mert Pintye Gregor könnyen ébredhetett föl Nagybánya és Misztótfalu között s annak, ki ezen lator kezébe kerül, az isten legyen irgalmas, kegyelmes. – Mondá utána a korcsmáros.

– Hogy nem akasztják föl kentek az efféle gazembereket? én Bécsben éjjélkor is bátran mentem haza, itt nappal is haramiáktól kell félni; azonban ki annyit utazott mint én, az megszokta az efféle veszedelmeket; nem félek én a zsványoktól, hiszen Bécsben hárommal állottam már szemközt – egyet ásitott ezen szavainál Kristóf, s alig érthetőleg folytatá: – midőn akasztották. Isten áldja kendet, ha Nagybányára jó, szóljon be hozzám, úgy megborotválom, mint akármely herceget Bécsben.

Végső szavait már a kapun kívül mondá, melyet a csapláros szerencsés utat kívánva ismét bezárt; most az utcán ment föllázítva minden ház kutyáit, melyek a zárt kapukon ki nem törhetvén nagy zajjal ugatának, s a láрма csak akkor kisebbült, midőn vándorunk az országútról letérve, részint a rövidebb és hüvösebb ösvény miatt a helység mellett viruló gesztenye erdőbe lépett. Ruházatja a magyart és külföldit egyesíté; ugyanis szűk zsinoros fekete nadrágot viselt, és kordovány csizmát, vörös mellényt, kopott téglaszín német szabású kabátot, s kis három szegletű kalapot. Kezében görcsös vadkörtebot, alól hosszú vas- szeggel, és a hátán függő bőrtarisznyából két pisztolyágylátszott volna ki, ha azt egy sárgaréz tányér el nem fedné, mely boltajtó felett czíme volt gazdája mesterségének. Termete középszerű vala, sem nyulánk, sem zömök, arczán és szája körül magát fitogtatni szerető kevélység ült, s vonásaiból mintegy harmincz esztendősnak lehetne tartani. Egy bécsi népdalt fütyörészve ment a barátságos gesztenyeberken keresztül; de midőn a sötét bükerdőbe ért, s az ösvény sziklák közt csavarga föl a nagybányai hegyek felé, lassanként előbbi bátorsága csökkene, háromszor is meggondolkozik vándorlása legszebb idejéből, mindig máramarosi haramia történetek jutának eszébe, félelme folyvást növekedék, s miatta a meredeken föl sebesebben ment, mint előbb a síkon; így nem soká a hegyormon álla, s előtte hazája. Nagybánya a felkelő nap első sugaraiban tünt ki. Most a völgybe kelle leszállni, s onnan tovább az út mindig a hegyek oldalában világosabb és bátrabb vala; egy kőre ült Kristóf, szemeit azonban nem meré folyvást anyavárosán legeltetni, mert félelme minduntalan haramiák után leseté. Rövid ideig nyugodván, tovább ügetett. A hegy felében volt, s az ösvény épen két szikla közé kanyarodott sűrű és keményen összeálló bokrok között, melyek egy, ama sziklák által zárt völgyet képeztek; ezen sűrűség szélén egy ember állott karabélyára támaszkodva, szennyes vászon gatyá, hasonló hosszú ing, melyet lágyékához széles bőr öv szorított, fején karamos kalap, és vállán fekete gubából állott öltözete. Övében két pisztoly, egy nagy kés, és fényes sárgaréz szegekkel kivert nyelű balta villogtak. Már Kristóf lépéseit hallhatá; mert arra vala tekintete feszítve, s a hogy ez a szikla szegletén szemébe tünt, fölemelé puskáját, azt a vándornak szegezvén, reá kiálta:

– Egy tapodtat se tovább, vagy koponyádban állítom meg labodát. Hányan vagytok?

Kristóf elsápadt, s inkább reszkete, mint első borotvája reszketett kezében, midőn művészetébe avatandó, egy szegény bányásznak állából jó darabot kivágott, és nem tudni félelemből-e, vagy irgalomért könyörgő térdeire rogyott.

– Én egy esztendeig voltam Bécsben, de még soha sem kérdeztek: hányan vagytok? s most hirtelen felelni sem tudok. – Remegé a megrémült.

– Ha Bécsben voltál, pénznednek kell lenni, hát ide vele! – Kiálta rá a haramia.

– Uram, én hercegeket borotváltam és grófokat, szakállod úgy is nagy, egész életedben nyírni fogom azt; csak hagyd meg kevés aranyaimat.

– Aranyok! Passza draku! – dörgé az útonálló és karabélyát megfordítván, magasra emelé ágyát, csapásával a szegény vándort agyon ütendő.

– Megállj Lupucz! – Zúgá egy erős szózat utána, s a gyilkos mintegy meredten állta meg, s csak lassan ereszté le fegyverét, – kevés aranyért meg akarsz valakit ölni, ki néked egész életedre szolgálatját ajánlja: vagy azt gondolod, mivel te egy szigeti zsidóként növeszted szakállodat, nekem nincs borbélyra szükségem?

– Uram légy irgalmas! – sopánkodék Kristóf a földről alig pillantva föl, hova Lupucz karabélyá előtt hosszában eltűnt.

– Kelj föl ficzkó! – Parancsolá az ujjabb haramia, és oldalba döfé, bár nem erősen, vas nyársa tompa végével; a vonakodó Kristóf reszkette föligazítá magát, és mennyire félelme engedé, egyenesen állt. – Ki vagy? – Zaklatá tovább az útonálló.

– Kegyelmes Uram! – felelé Kristóf, – az isten tudja, én Bécsben hercegeket és grófokat borotváltam, de mégis alig van annyim, hogy Nagybányán magamnak boltot bérelhessek, és feleségül vehessem Jutkát, az öreg János bányász leányát, kit már öt esztendeje szeretek; én borbély vagyok és chirurgus; a nevem Piócza Kristóf.

– Szakállom már két hete nő. – Mondá a haramia. – Azért készülj ficzkó, ha most jó borotválsz, borbélyomnak nevezlek ki: de ha ügyetlenül viseled magadat, ön borotváddal metszem föl torkodat. Rajta hát, ha Bécsben hercegeket és grófokat borotváltál, a nagybányai hegyekben egy király szakállával van dolgod; mert én vagyok Pintye Gregor az avasi király.

Kristóf csak most veté szemeit bátrabban a haramiára, mert, mivel ez magát borotváltni óhajtá, mindjárt jobb embernek vélte őt szakállos társainál, kik e zajra előjövének a völgyből, öltözetre és vadságra mind hasonlók Lupuczhoz, számra huszan lehettek, részint magos, részint közép és alacson, de mind erős alakok. Valóban festői csoportozatot képeztek a két mohos szikla alatt, sűrű bokroktól és terepély fáktól árnyazva a haramiák; hátra vetett fekete vagy szürke gubáikkal a reggeli szél játszott; fegyvereik csövére dülve vadnál vadabb tekintetük figyelme kapitányokra, s a remegő borbélyra vala függesztve; s minden mozdulatokban vadság árulá el magát, s nem annyira fegyverkezetek, mely puská, pisztoly, balta, és némelyeknél nagy széles szablyából is állott, tevő őket rettenetessé, inkább borzasztó kinézésűk; mert arczvonásaik főleg kegyetlenséget látszának kifejezni, mi többeknél valódi vérszomjja változott; bár vérengző indulatok kitörni nem mert kapitányok tilalma ellen; de pillanataik eléggé mutatók, mily sorsot várhat a kezeikbe került utas. Csupán Pintye Gregor érdemle kivételt az egész csapatból, mint Kristófnak is észre kelle venni, ha félelme érzékeit s ezért használni engedte volna. Emberei felett legalább egy fél fővel tűnt ki; a hús hiányát tagjain csontjai vastagsága pótolá, mi szokatlan erőt ada testének; ruházatja csak tisztábbasága által különbözött társaiétól, mert inge és gatyája fehérebb volt; övét tarka hímezés ékesíté, s gazdagon ezüstölt török pisztolyok és tör nyugvának benne; vállait fekete guba takarta, s alóla egy gazdag damaszki cső fénylett, s nyakáról aranylánczon szent Miklós képét ábrázoló emlékpénz függött, egy szépen dolgozott vadászkürttel, és puskapor szarúval. Hosszú, kevéssé sötét vörösbe eső haja vastag fürtökben ömlött a nyest kalpag alól. Magas homlokán hosszú és kiálló redők vonultak által, ámbár a férfikor erejében élt; de nyilván a szenvedelmek vihara véste oda az öregség jeleit, melyek vad komorságokkal, a talán alattok rejtező szívjótságot egészen elnyomák. Világos barna szemei beszédét követék, szavaiban kifejezett indulatát majd lassabb, majd sebesebb forgással és villogással utánozva, sőt szenvedelmesebb perccenetekben

még vadabbá téve. Ez s a fölvetett ajkain ülő durvaság adának némikép talán kegyetlenségnek nevezhető nyersséget egész valójának, mely vonást azonban ő minden erejéből nevelni és kitüntetni látszott, alkalmasint életmódja következtében. Kos orra alatt barna vörös nagy bajusz borzasan terjedt el; míg széles állán s a naptól égett arczain szakálla tüskés állapotja mutatá, hogy ő azt, ha ideje engedi, borotválni szokta. Balja bársony és arany hüvelyű szablyája markolatján nyugodt, jobbájában egy ölnyi hosszaságú vasnyársot tartá, melynek tompa vége a földbe vala ütve. Jelenlétében társai alig mertek lélekzeni, s félelmök még nagyobbnak mutatá magát kapitányok előtt, mint vágyok a borbélyt kirabolni.

– Készülj, – folytatá beszédét, várván egy darabig a remegő borbélyra, míg parancsolt munkáját kezdené, de látá, hogy ezt a félelem semmihez sem hagyja fogni. – Készülj a dologhoz és ne reszkess mint egy zsidó a zsinagógában; mert csak így menekedhetsz kezemből.

Leveté batyuját a borbély, lassan fölcsatolá, egy borotva tokot, fenőt és törülközőt vett ki, s a rája kötött réztányért leoldá. Gregor vizet hozatott, s míg Kristóf a szappant haboztatá, ő gubáját, fegyvereit, s nyakfüggőit levetvén egy szikladarabra ült. Most midőn Piócza Kristóf a szappant hullámszíni, és borotváját kezében villogni látá, halkkal visszatért bátorsága, s ajkát már fitogtatón az előbbi bécsi népdal fütyölésére hegyesíté, de egy pillanat a haramiákra visszajeszté ezen merénnytől.

– Ha parancsolod uram, én hozzá foghatok. – Mondá magát Pintye Gregor előtt meghajtva.

– Gyorsan tehát, mert borbélyomnak oly gyorsnak mint ügyesnek kell lenni. – Beszappanyozá Kristóf a haramiát, és könnyű kézzel lebegett éles borotvája szakállán, alig hallható perczeget jelenté ennek pusztulását. A zsványok feszesen nézék egész munkálatát, készen az első félrevágásra a borbélyt meggyilkolni; de mind ez nem zavarhatá meg Kristófot, annyira bátor vala mestersége üzésében. Minekelőtte Gregor a türelmetlenség legkisebb jelét adta volna, már álla és arcza sima volt, mint egy csecsemőé, fölállá, s megnézvén a borbélyt, derült arczczal mondá:

– Ficzkó, jól végeztél dolgodat, meg vagyok veled elégedve. – Bal kezével megsimítá állát, s arczeit. – Az irigység sem lelne szőrt arczomon, olyan sima, mint a csalfá leány beszédje, ha szerelmet esküszik.

– Én Bécsben hercegeket és grófokat...

– Hallgass azokkal! – Vága beszédébe a haramia öltözködve, minekutána Kristóf őt tisztán megmosta. – Ezután nagyobb urakat fogsz borotválni, mert az én borbélyom vagy.

– Csak nem az erdők között? – Kérdé az ajánlásra megrezzent borbély. -

Hiszen itt oly éles lehet a szél, hogy csorbát fúj borotvám élébe.

– Ne félj! – Vigasztalá őt Pintye. – Menj Bányára, szembe a nagy templommal lakik az öreg Ablakosi, mutasd neki ezen írást, és mondd: én, – érted? – én – Pintye Gregor kéretem: adja neked bérbe a házában lévő boltot, a fizetés az én gondom. Azért te tartozol engem, a hányszor kívánom, akár boltodban, akár az erdőben borotválni. Ezen írást pedig gondosan tartsd meg, hogy első összejövetelünkkor visszaadhasd. – E szavai alatt előkerese egy írást övéből, s azt a borbélynak adá. Ez becsatolá batyuját, s hátára veté.

– Az isten áldja meg! hű szolgára akadt bennem kegyelmed. – Köszöne mély meghajtással Kristóf a haramiának.

– Szerencsés út! de Ablakosin kívül senki se tudja a történeteket. -

Kiáltá a már haladó után Pintye Gregor.

Nem félelemből már, de legnagyobb vígsággal fütyörésze Kristóf lementében; nem képzelheté eddig ily nagy veszedelemből néhány borotvavonással megmenekedhetni, s nagyot kurjanta örömeiben, midőn a hegyoldali sima útra ért: már Ablakosi uram boltját látá, mint lógatá ajtaja előtt a szél réztányérait, mint függöttek falain a nedves törülközők, s miként a ki- és bejáró vendégeknek nem volt szünete. Eszébe jutott, mely közel legyen Ablakosi uram házához a korcsma, s már számlálá, innen hány betörött fejű és összezúzott oldalú ember hozattathatik boltjába a bekötés végett, mint fog ő ezekkel bajlódni, míg Juczija ebédre vagy estelire téstát gyúr túróshaluskának. Házi boldogsága

ezen álmaiból egy új kaland ébreszté föl. Vagy ötven-hatvan ember erősen fegyverkezve, részint a vármegyei hajdúk öltözetében, részint bányai katonák és polgárok közelgének feléje.

– Honnan s ki vagy? – Kérdé egy magas férfi, a csapat vezére, és szava, bár abban tagadhatatlanul jóság hangzott, még rettentőbb vala, mint a haramiáé. Azon emberek közé tartozott, kik első tekintetre bizodalmat; de félelmet is gerjesztenek a látó szívében, nem ugyan vonásai szelidsége vagy barátságja; de azon csudálás miatt, melyet tekintete támaszta, s mely össze vala kötve roppant testi erő és nagy bátorság képzeletével, s ha alacsonyabb foglalatosságok azt, mi képében nagyobb lelki tehetséget mutatott, eltörlötték is, első tekintetre lehete látni, hogy testi ereje és bátorsága munkálatait lelke nem fogja hátramaradással gátolni. Széles vállalai közt emelkedék feje majdnem iránytalan nagyságban, mit sűrű nyakát elborító fekete haja még inkább nevelt. Erősen domborodott homlokának vastag erei, kéken dagadozva, hirtelen kitörő indulatokat jóslottak, minek sötét szemei nem annyira villogó, mint égő tekintete állandóságot adott, szája körül és ajkain igen kitűnt volna egy bizonyos jószívűség, ha azt bajusz és sűrű szakáll nem fednék. Éles vizsgálatból könnyen kitetszik célja, kinézését rettenetessé tenni, hogy általa nagyobbaknál tekintetet, kisebbeknél tiszteletet, s azoknál, kikkel főleg dolgai lenni szoktak, félelmet gerjesztessen maga iránt; mely szándék kivitelét sötét piros barnasága, vastag, bár nem hosszú szakáll, igen nagy bajusza, s kivált egész valójának kimondhatatlan ereje nagyon könnyíték. Melle szélességét domborúsága nagyította. Czombig érő vörös zsinoros zöld dolmánya alól vörös mellény csillámlott, nadrága zöld posztóból a dolmányéhoz hasonló sujtással, s vörös bakancs volt öltözete, s fején czifrázott fekete szőr kalpag. Kezében súlyos csákány mozgott, s a medve bőr hátán karabélyt takart, s töltéstokat; oldalán hosszú tenyérsi széles szabályja lógott. Társai több vagy kevesebb változásokkal hozzá hasonlóan valának öltözve és fegyverkezve.

Kristóf azok osztályába tartozott, kik ilyen emberek előtt tisztelettel teljes félelmet érzének; azért ha nem reszkető is, de igen alázatos vala felelete.

– Miszt – Bécsből akarám mondani; de keresztül Misztótfalun.

– Olyan igaz, mintha a leomló bor gyomromnak azt felelné: az

Érmellékről, de a torkon keresztül. S kit hoztak ezen vékony lábak

Bécsből idáig? – Kérdé tovább a vándor gyenge lábait megvetőleg vizsgálva.

– Piócza Kristófot, ki chirurgus és borbély szándékozik lenni

Nagybányán.

– Az első még szükségessé teheti Pintye Gregor golyója. Nem találkozta-e vele?

– Nem, uram. – Felelé a borbély, s most javára lett félelme, mert miatta a kérdező észre nem vevé habozását, és elsápadtát, vagy ön személye által okozott rettegésnek tulajdonítá.

– Menj hát békén, s ha összetalálkozol a haramiával, mondd meg neki, hogy Karácson Tivadar van nyomában, s egy nyakravalót hoz ajándékba a kötélverőtől. – Mondá a hajdúk vezére, s tovább a vándorra sem tekintve indult a hegynek.

Uj aggodalom kelt Piócza szívében, ha tudniillik ezen emberek Pintye Gregort elfognák, kész lesz-e Ablakosi úr, kire mint egy vén zsugorira emlékezett, boltot adni. Könnyen átlátá ő, hogy erre csak félelem a haramiától kényszerítheti, mely okot Karácson keskeny nyakravalója megsemmisíthetné. Ily szívbeli küzdelem között nézegeté az üldözőket, s úgy rémle, mintha azon szikla ormáról, melynek töve neki előbb borbély műhelyül szolgált, egy ember alak csúszott volna le, mire a hajdúk lépéseiket gyorsították, hamar az erdőben eltűnők. Még inkább nőtt most Kristóf aggodalma, és alig haladhatott sok hátrafordulása miatt, midőn az ismerős tájról puskalövések visszhangzának. A durrogásnak Kristóf soha sem volt barátja, s ez most sem téveszté foganatját, mert a harmadszor megrémült borbély futott mint Lóth Szodomából, hátranézni sem merte, míg csak Nagybányára be nem ért; mi azonban a misztótfalusi csapláros jövődölése szerint épen a templom bezárásakor történt.

MÁSODIK SZAKASZ

A haramiák rejthelye és pihenése, miként pihenésök megzavartatik. Egy személy, ki keveset jelenik meg, de sokat cselekszik.

A puskaropogás, mely Piócza Kristófot oly sebesen üze Nagybánya felé, Karácson Tivadar és Pintye Gregor haramiái között váltott lövésekből származott. A rablók jobban ismerve a vidéket, mint üldözőjük, ki legderejobb embereivel a vármegye alsó részéről küldetett Pintye Gregor elfogására, hamar eltűntek az erdő sűrűjében, s Karácson minden gyorsasága foganatlan volt a bércki utakat megszokottak ellen, csupán egy ujoncz haramia terhesen megsebesítve a hajdúk lövéseitől jutott kezébe. Késő estig folytatá mindazonáltal nyomozásait az üldöző csapat, de már déltájban minden nyomát a zsványoknak elveszté, csak annyit lehet hitelesen több körülményekből kitudni, hogy ezek Mármaros határbérczeibe vonták magokat; ezt izené Karácson Nagybányára: javalván Mármaros vármegyét megkérni, hogy szokott dughelyökből kergesse ki a neki leginkább rettenetes gonosztévöket. Az éjszakát Tivadar s csapátja szabad erdőben tölték, másnap fáradságos hivatalukat folytatandók.

Pintye Gregor valóban azon havasokba vonta magát, melyek Nagybánya felől Mármaros és Szatmár vármegyék között tornyosulnak, roppant nagyságú bük- és fenyő erdőkkel gazdagon azon pontig, melyet az év nagyobb részén által hó takar. Az éj egy regényes völgyben borult a haramiákra, melyet mint kalandos életük egyik megszokottabb nyughelyét kapitányuk eleve, ha szét üzetnének, gyűlö pontnak rendelt. Kis csapatokban, melyekre Karácson embereit annál inkább eltéveszthetni feloszlának, érkeztek a haramiák. Három jöve legelőbb egy szédelgő sziklaösvényen alá a völgy déli oldalán.

– Hála istennek! – Mondá az első még a szikla magosán, s lehajítá gubáját és báránybőr sapkáját könnyíteni terhét izzadságban fürdött testének. – Uj kopókat küldtek az avasi medvékre; ha oly szaglások lett volna mint hevesen üztek, alkalmasint magasabb helyen éjszakáznánk, mint e völgy mélyében.

– Ugyan Kosztán, ki lehetett azon fekete szakállú kopó, ki a csapatot vezeté? egyik válla a másikához legalább is oly messze volt, mint lelkem az üdvösséghez. – Kérdé a második.

– Nem tudom biz én, – felelé a kérdezett, – de láttam, hogy kapitányunk is elborzadt tekintetén.

– Rettenetes erős is lehet; vága közbe a harmadik, – mert puskáját elsütvén, midőn Klusán pajtásunkat magára czélozni látá, egy fej nagyságú követ hajíta rája, úgy hogy puskája közepén ketté tört, s orrán száján kibuggyant a vér, a mint ágya mellébe csapódott.

Most a völgyben voltak, Kosztán legelőbb, már lent fekvő gubájára veté magát; társai követék, kényökre nyujtva fáradt tagjaikat a puha gyepen, s legeltették szemeiket a völgyön, melynek borzasztón regényes szépségét, bár régen ismerve a durva lelkü haramiák is, ha mindjárt tudtok és szándékok nélkül érezték. Délről és éjszokról magos erdős hegyek zárták, melyeknek feljebb szende konyulatok a völgy felé bokrokkal benőtt sziklafallá egyesült; csupán ezeken vitt mind a két oldalról egy-egy nyaktörő ösvény a völgybe. Keletről még magasabb és meredekebb sziklarakás határozá legkeskenyebb részét; ez simaságára és ónsúlyos egyenességére bármely vár-bástyával vetekedheték, s magassága felől az adhat képzetet, hogy az alatt gyökerező százados fenyők csúcsai még távol sem érik el a szikla tetejét, melyen át az út felhőmagasban vonul egyik oldalán a szédítő mély, másíkan egy elég meredek hegy által szűkítve, Szatmárból Mármarosba, alig járható egy kocsitól bátorságosan keskenysége miatt. Nyugotról egy tengerszem (havasi vizek által képezett tó) mosá a völgy oldalait; s csak a legjáratosabb szem vehete észre a jobb part szikláin néhány csúcsokat kiállani, alig tenyérnyi terjedésűeket némely helyt, míg másutt több lépésnyire kényelmesebb ösvényt ígértek, de a legvakmerőbb ember is borzadtott volna, a tetszőleg mély tó felett ily veszedelmes úton áthágni, hol a legkisebb félrelépés vagy sikamlás elkerülhetetlen halállal fenyegetett. Alsó szélén a tengerszem

egy patakba folyt ki, mely a meredek sziklákon vízómlássá változott, miután a bérczek között mint egy félórányi távolságra folyván, egy fűrészmalmot hajtott. Ennek kevés lakóit kivéven, kiknek elvált tartózkodásuk miatt a haramiák barátságát keresni kellett, mértföldnyire a völgytől nem vala emberi lak.

Mindezen okok kedves helylyé tevék a völgyet Pintye Gregor s csapatja előtt. A három már megérkezetthez lassankint többek is érkeztek, s nem soká mind kényőkre heverték a puha pázsitra terített gubákon, az üldözésben fáradt tagjaikat pihentetve, kapitányokat és két vagy három kíséőit kivéven; addig is Kosztán, ki közöttök alvezéri hivatalt viselni látszott, őroket rendele körül a sziklák csúcsaira, kora jelt adni minden veszélyről, s netalán akadandó zsákmányról. Már több kulacs a fűbe vetve mutatá, hogy tartalma szomjú torkokba folyt, s a kovákból kiütött szikrák, melyek a lombok sötétében lidérczökként szökdöstek, míg a könnyebb felgyúlás végett a kő és ujjak között csóvált taplótűz kigyóként tetszék rajta átrepülni, sűrű dohányzást jósának; midőn egy őr jelenté Pintye Gregor közeledését.

– Itt vagytok-e mind? – Kezdé a haramia még a szikla magosán.

– Itt, uram! – Felele az őr.

A haramiák hallván vezérök szavát, hirtelen fölugrának, és inkább félelem, mint tisztelet által zabolázott zsibongó örömmel tódultak elejébe. Ő még három kíséővel jött, kik a szétoszláskor mellette maradtak. Szótalán veté magát gubájára, s egy az ágakon áttörő holdsugár épen arczáját világítá; boszús vala tekintete, s majdnem megvetéssel határos elégedetlenséget fejezének társaira vetett pillanatai, mi rájuk varázserővel hatott, mert néma lett egyszerre a csoport, és csak halkan és titokban mert a kulacshoz nyúlni itt-ott egy szomjasabb, s az előbb sűrű karikákban tekergő dohányfüstöt csak ritkán eresztgeték.

Csupán egy tett kivételt a köznyugalomból, nem oly magas talán, mint sokan társai közül, hanem tömöttebb alakú; arcza és lángoló fekete szemei elevenségével mindnyájokat fölülhaladó, bár ellenben vonásai inkább jó szívet s bátortalanságot, mint élte módjához illő vadságot mutattak, és senki sem lett volna hajlandó őt haramiának vélni, ha szorosabb vizsgálat egy félénk ravaszság jeleire nem akadhatott volna arczain, melynek homályszíne és keleti idoma cigánynak lenni árulá el a tulajdonost. Ez, a mint mondók, kivétel a közcsendben, olyképen, mint egy középkori zsarnok haragja előtt az egy udvari bolond mert vidám lenni. Ugyanis két pipát véve elő tarisznyájából, megtölté, s az égő taplót reájok téven, a fényesebbet urának nyújtá. Ez előbbi vad komorságával fogadta el, és lassan ámbár, de sűrű s vastag tömegekben bocsájtá a füstöt. Ezen első hivatalát teljesítvén, a másodikhoz fordult, s a legöblösebb kulacsot, mely bornyúbőrbe takart, és ezüst cifrázattal fénylő vala, e szavakkal Pintyének nyújtá:

– Mosd el uram a tekintetes vármegye átkát e kulacs vérével, míg azt a mai fekete kopóéval nem teheted, kit addig is áldjon meg az isten egynehány tüzes mennykövel!

– Czigány! – Riaszta reá Pintye Gregor félig fölemelkedve, s az elfogadott kulacsot a nélkül, hogy innék, kezében tartá, s a hangján, de főleg tekintetében uralkodó rettenet összereszkettetik a faluvégek koromszemű gyermekét, mindazonáltal e nemzetnél a bátorság hiányát szemtelenség pótolja, s ez készteté a megijedt cigányt új tréfával kedvezővé tenni ura válaszat.

– Igyál uram! – Kezdé ismét. – Vagy torkodra forrt a mai üldözés, és összehúzta gégedet?

Mérgesen tekinté reá a kapitány, de nem szólott. Nemsokára ajkaihoz emelé a kulacsot, s a hosszú idő, melyen által ez ott maradt, nem csekély képzetet gerjeszthete ivó tehetségéről; mert ezen ma még haramiái is elbámultak. Alig tévé azonban a boredényt félre, s már a terhétől nagyrészt megkönnyebbültet magasan tartá a cigány, kiáltva:

– Sokáig éljen az avasi király! hozzon az isten elébe erős erszényeket, s utána gyenge üldözőket, s a vármegye magasztalja föl azt, ki velem nem iszik!

– Megállj, cigány! – Kiáltá Pintye Gregor a legvadabb harag hangján, – büntetésül csevegésedért, ha reggelig csak a kulacsra mersz is tekinteni, holnap csap helyett üttetlek egy borhordóba.

Remegve támasztá kulacsát egy fához a megrémült cigány, s mint a tyúkol nyílt ajtajától elijesztett róka lopódzék a sűrűbe, alvásba temetni szomját, s a mit ébren izlelni tilos vala, álmodni a teli kulacs édességiről.

Ezalatt Pintye Gregor gyakran folyamodék a kulacs tartalmához, és mint a történet följegyezte, mindannyiszor hatalmas sóhajtással rezegette a bokor leveleit cigányunk. – Tüzet! – kiáltá végre a bortól valamennyire vidámabban a kapitány – tüzet! Süssetek és főzzetek! vigadni akarok valamennyi hajdú daczára.

Egy percz alatt talpon állá az egész csoport, és eloszlanak kiki dolga után. Legtöbben száraz fenyőgalyakat szedtek össze s nemsokára magasan lobogott a láng; mások egy rejtett barlangból üstöt és egyéb főzőeszközöket hoztak, s ketten ugyanonnan egy fiatal, már megnyúzott, és bőrébe takart szarvast hoztak elő, s a földre vetett sima deszkákon darabolni kezdék, a földbe vert izmos ágon függött az üst; és nemsokára apróra vagdalt szarvashússal, szalonnával, vöröshagyma- szeletekkel és tépett paprika darabjaival megtelék. Két vagy három haramia hosszú fakanalakkal kavart az üst mérhetetlen öblében; míg sokaknak főgondjuk vala a tüzet új galyakkal folyton nevelni; két nyárson a szarvas hatalmas czombjai forogtak, előbb a tűz által halaványodva, később sült színűvé pirulva és barnulva. A lángok magosan csaptak föl, világosítva a közelt, mi a távolabb erdő homályát még mélyebbé és rémesebbé tette, a részint heverő, részint forgolódó haramiák arczeit barna pirossággal önté el, a szurkos fenyőfa ropogva s pattogva égett, ezzel a forró hús szürcsölése s a haramiák zaja emelék a látvány különségét. A füst folyvást szélesedő oszlopban szállá föl, míg a magosban lengő szélről megtöretvén, hosszú felleget képzett a fenyők ormain. A sokfélekep csoportozott haramiák, s fákhoz támasztott fegyvereik igen festőivé tevék az egészet. A rablókat vidámitá várandó vacsorájok, melyet az üstnek mindig erősülő illata már közel lenni ígért. Maga a kapitány is, bár még szótalán, de tetszőleg olvadó komorsággal nyugvék. Csak az egy cigány volt kizárva ezen örömeiből, mint Ádám ősiünk a paradicsomból, s oly érzelmekkel tekintete az üstre, annak szájinglerlő szaga orrát megütvén, – milyekkel hajdan a pusztákból kívánczozott Izrael nemzete vissza Egyiptom húsfazokai felé. Végre a kész eledel levéteték, a haramiák helyet foglalának üstjök körül, s a hozzá nem férők fatányérokba meríték részöket. Vízrel telt e szomorú látványon a cigány szája; de hol volt még egy felei közül, kit a szükségben leleményes esze elhagyott volna? Bajnokunk is hamar módra akadt, hogy juttassa magát boszús urának eszébe. Szólni nehéz büntetés alatt tiltva lévén, hegedűjét vette elő, minden valódi cigány elválhatatlan eszközét, s rövid hangoztatás után kezdé a nagyidai keserves nótát zengetni. Pintye Gregor ajkai megvető mosolygásra vonultak, s a barna hangászra nem is tekintve, e szavakkal vigasztalá annak már az illatozó üst felett lebegő lelkét:

– Kelj föl, moré! s ne czinczogj, mint az éhes egér lyukában, mert hegedűd után még az étel is tánczra kerekednék gyomrunkban. Jösz te, ragadj kanalat a vonó helyett.

Nem vala szükséges ismételni a parancsot; a hegedű, mintha minden húrai lepattantak volna, egyszerre elnémult, s már a jövő pillanatban Moré kanala teli tányéron kopogott. «Moré» ugyan közös neve a cigány nemzet minden férfitagjainak; de cigányunk, mint felei majd mindenike, semmit sem tudott családja nevééről, sőt, különös szerencsétlenség! még keresztnevét, s a templomot is, hol az anyaszentegyház keblébe fogadtaték, elfelejté, már az sem vala többé világos előtte, melyik büszkélkedjék a három azon tájon uralkodó vallás között, őt nyájába számlálhatni. Így a «Moré» köznevezet tulajdonnévévé vált, de ő túl ily csekélységekben, abban semmi csúfolást sem gyanított. Alig vala elköltve a vacsora, mivel hőseink éhségök épen nem késett, a haramiák egymásután elterültek, s nemsokára mély szuszogás és itt-ott hortyogás árulá a fáradság és bor által elnyomottakat mély alvásba lenni. Tüzők elalvék; a holdat hegyormok boríták, egyik csillag a másik után tűnt a sötét égről, s már a hajnali szürkület első derűje tört elő, midőn az eddig békén alvó haramiákat a magas úton álló őr jele ébreszté föl; tüstént fegyvert ragadtak, indulván a zaj felé, de ennek okát és következeit a jövő szakaszban fogjuk elbeszélni.

HARMADIK SZAKASZ

Rablás, békülés, szövetség, új tervek. – Igazulása ezen közmondásnak: «zsák megleli foltját».

– Egy személy, ki sokszor jelenik meg, de keveset cselekszik.

Vigyázva mentek a haramiák föl, s a sziklára érvén, látának éjszokról egy utas csapatot közelíteni tíz vagy tizenkét lovasból állhatót, moldvai öltözetben, néhány lépésnyire a szűk-út kezdetétől leszállottak nyergeikből, gyalog vezetni által lovaikat. Ezen pillanatot használák a haramiák, kik eddig a sziklát koszorúzó bokorban rejték magukat, mit a kora szürkület félhomálya igen könnyített, kirohantak tehát a leszállás által megzavart utasokra, egy-kettő védelmet próbált ugyan, de a boldogtalanok élete csak a rablók vérszomja kielégítésére szolgált, a többiek földre vettetvén, megköttöztettek, s lovaikról lerakott holmijokkal együtt vezették őket az útonálló völgyi rejthelyök mélyébe, mások a lovakat az erdők sötétségébe dugák el. Vad örömmel emelék Pintye Gregor és emberei a nehéz moldovai általvetőket, mert súlyok arany és ezüst tartalmat gyaníttata velök, s az egyik fogolynak öltözte, s rettegésén is áttetsző lomha kevélysége gazdag bojárnak állíták őt. Ruházata ugyan bő, hosszú nyesttel prémezett és bélelt kaftán vala sötétkék szövetből, alatta meggyász selyem dolmán arany zsinórokkal, bő zöld nadrág és vörös szaffián sarú, arannyal tűzött övéről a drága pisztolyokat és kardot már leszakaszták megfosztói, testalkata magas és izmos volt, s erős feje vastag vonásokkal, de minden ügyességet és férfikellemet nélkülöze. Valója ugyan semmi jót sem mutatott, de üressége a rosszból sem fejezhete többet ki szándékánál, magát gonoszságokban kitüntetni, ha az ahhoz kívántató lelki erő hiányával nem lett volna. Most kincsei, s talán élete vesztesége miatt a rettegés, máskor szokatlan elevenséget öntö el rajta.

– Hej, uram! – mondá vidáman Pintye Gregor, látván a felnyitott zsákokban aranyat s ezüstöt villámlani, – könnyen nyaktörést okozhatna bérceink között ily teherrel utazni; azért reménylem, megköszönöd, hogy bátorságodra gondolván, megkönnyítettünk.

– Ily teher még egy bojárnak sem törte nyakát. – Viszonza elég bátran a megfosztatott, kiből a fősvenység némiképp még a halálos félelmen is diadalmaskodék.

– Bojár? – Vága belé Pintye Gregor. – Úgy otthon is lesz valamid, hogy ezen arany és ezüst nélkül élélhess.

– Ember, hallod-e? én Bogdanu Gyurka vagyok, Rakovicza Mihály moldovai vajdának rokona és seregében kapitány; gondold meg, mi jó lehet, ha valakit Magyar- s Erdélyországokból kiugratnak, a Havasalföldön megpihenni. – Igyekezék a moldovai ellenei szívkre beszélni.

Kételkedve méregeté őt a haramia; de hirtelen felelt: – Ismerem az efféle ígéretek, egy ily zsák arany a tatárok között is szerez nekem menedéket.

– Jól van tehát; csak legalább annyit hagyj, a mi elég utam folytatására. – Esdeklett Bogdanu.

– He – egy bojárnak mindenütt van hitele; hiszen a vajda rokona csak nem fogott amúgy vaktában utazni.

– Lovakat adtam el a császári sereg számára, és marhát. De ha mindentől megfosztasz, Ugocsába kell visszamennem a Szirmayaktól pénzt kérni, mi nagy akadály lenne utamban.

– Csak csapold meg őket, hah, még most örvendek, hogy e csapással nekik is egy kis alkalmatlanságot okozhattam.

– Miért? – Kérdé a bojár.

– Nagy számvetésem van tekintetes uraimékkal, régi rovás, de annál drágább az ára.

– Hallod-e, barátom? – Mondá Bogdanu, hangját és viseletét hirtelen olyanná változtatva, mintha egy okos ötlet villámlanék fejébe, ezen állapot annál föltetszőbb vala a moldovai testőrkapitányon, mert lelkének ily erőszakos megrázásában igen ritkán sinlődött. – Ha boszút forralsz

a Szirmayak ellen, kössünk szövetséget, te könnyebben juthatsz célodhoz, s az én szándékom is teljesülhet, a miért hálámra mindig számot tarthatsz.

– Úgy, ha bőrzsákaidat visszaadom.

– Tartsd meg azt, sőt még többet is ígerek, ha segedelmet nyújtasz s az sikerül.

– Előbb Szirmayt mondád egyetlen ismerősödnék, kitől segítséget várhatsz, s most így törekedél megrontására, ez moldovai kereszténység. – Szóla Pintye Gregor nevedő bámulással.

– Hallgass meg s azután ítélj. – Erre következőképpen magyarázá magát a bojár: – A meghalt Szirmay György egy leányt hagyott maga után, neve Ilona.

– Tudom, tudom, csak tovább! – mondá boszúsan a haramiafő.

– Ez most ángyával együtt István bátyjánál tartózkodik, ott megismerkedtem vele, belé szerettem, feleségül kértem, büszke rokonai nem adták, és üres kosárral küldöttek haza.

– Mink pedig üres erszénnyel. – Jegyzé meg More.

– A többit értem. – Vága beszédébe Pintye Gregor. – Ragadjam el számodra a kisasszonyt, s te eget ígERSZ s kötéllel huzatsz feléje, ha hölgyed lesz a leány.

– Ötszáz körmöczi a díjad, kész vagyok érte mindennel kezeskedni.

– Nem pénzed, a mi ajánlatod elfogadására ingerel, szép alkalom boszúmat önteni a kevély nemzetségre. – Jól van – ide kezded – áll az alku.

– Reményled, hogy boldogul szándékunk? – Kérdé Bogdanu.

– Bíz az reám, de ötszáz arany nekem s ugyanannyi társaimnak, és holdújuláskor Jászvásáron lakodalmad lesz.

Kevéssé habozott a kapitány reá állani az új áldozatra; de a szerelem mindenhatósága itt is diadalmasnak mutatá magát, reá álla, nem igen lehetett azonban annyi veszteség után bőkezűségén csudálkozni, mert az elrabolt pénz a vajdáé volt, magáét már előre küldé az erdélyi császári sereghez vitetett pénzzel. Most az érdemes új czimborák tanácskozni kezének szándékok kivitele felől. A moldovaiak Pintye Gregor parancsára föloldoztatván, szabadon jártak, sőt a haramiák reggelieket is megoszták velök, míg kapitányok Bogdanu Gyurkával tanakodék.

– Ezen napokban nagy vadászat lesz Huszt vidékén, ott megjelenik a Szirmay-család is, menj hozzájuk, beszéld el, mint raboltalak ki, ebben hazudni nem fogsz, engem embereimmel együtt majd ott találsz, ismerem én az efféle multságokat, mert Pintye Gregor, bár nem híják is, megszokott rajtok jelenni. Az erdő szélén hely készítették az asszonyok számára, s ezek kevés ügyetlen férfiakkal maradnak ott; te azért bizvást kövesd a vadászokat, de igyekezz, mennyire lehet, hátra maradni, s közel az asszonyokhoz embereiddel együtt, én a szépekre ütök, te védelmőkre rohansz, de természetesen már késő lesz, kergetni fogsz engemet, de az utat eltéveszted, s nyomomat vesztet, mához egy hétre pedig minekelőtte a nap e tengerszem tükrébe kacsint, jelenj meg ezen völgyben az ezer körmöczivel, s tied Ilka kisasszony. Ha pedig első tervünk, várakozásom ellen nem foganulna, én bányász-öltözetben a nagybányai vendégek között leszek, így majd ott is bátran szólhatunk.

– Minden jó! – Viszonzá félig örvendve, félig búsan a bojár. – De hol vegyek én szegény kirabolt ember ily rövid idő alatt ezer aranyat?

– Nagybányán tartózkodik egy gazdag moldovai kereskedő. – Felelé a minden bajon segíteni tudó haramia. – Az vajdája rokonának örömet fog ezer aranyat kölcsönözni, ha meglátogatod a vadászat után. Most indulj, mert én tovább nem maradhatok. – A haramiák eltakaríták holmijukat, vissza adák Bogdanu lovait, sőt Gregor kevés pénzt is nyújta neki, s külön utakon ment a két felekezet, a moldovaiak vissza Mármaros felé, a haramiák nyugotra.

NEGYEDIK SZAKASZ

Melyben a fő személyek jelennek meg. – Vadászat, véletlen baj, melyből nagy szerencsétlenség származik.

Közel Huszt mezővárosához, hol a fehér és fekete Tisza, itt még csak hegyi patakok, összefolyván, hazánk legnagyobb honi folyamát alkotják, vonult a köves úton egy számos vegyes csapat, urak, szolgák és parasztokból álló, utánok három hintóban asszonyok és leányok ültek, több szekér pedig eleséget vitt a társaság után, melynek készülétéből kivehető vala, hogy vadászatra szándékozik. Alig haladtak azonban félóránnyira, s már kénytelenek voltak lovakat és kocsikat elhagyni; mert az eddig meglehetősen tágas út most egy, az erdő ritkulásai után tekergő keskeny ösvénynyé vált. A hely, hol leszállának, óriási magasságú fákkal koszorúzott kör vala, melynek közepét négy hatalmas tölgy díszesíté, ezeknek alsóbb ágaik levagdaltattak, a felsőbbek pedig hosszú, itt-ott fatámasztékokon nyugvó rudakkal egybekötve, és zöld galyakkal sűrűn fedetve, oszlopul szolgáltak egy tágas levélszinnek, mely hűvös kebelében vala fogadandó víg ebéd a vadászatról fáradtan visszatérőket; közel hozzá egy kövekből rakott tűzhelyen már magasra csaptak a lángok, s lomha inasok és kövér szakácsnék előkészületekkel foglalatoskodtak a következő dologra. Az asszonyoknak itt kelle volna maradni mindazokkal, kik a vadászatban közvetlen részt nem vesznek; ez vala tehát a bojárnak czinkosa által Szirmay Ilona elrabolására kijelölt vidék. Már búcsúztak az elválók, midőn két sugár leányalak kérő arczczal fordult egy már őszbe vegyült, de még erős és felette tisztos tekintetű öreghez. A két szép esedezőné Mária volt és Ilka, Szirmay György leányai; egy rövid pillanat már testvéreknek ismerteté őket, oly nagy vala természetek s vonásaik hasonlósága, bár az öregebb fekete szemében inkább alvó, mint égő szende tűz, s a képén lebegő lágy nyugalom szelid s komoly ábrándozásra mutattak, míg Ilka, az ifjabb, sötét szemében az éjszaka lángolni látszék, s pajzán mosoly uralkodott piros ajkain, s szünetlen változó arczulatja s tekintete csintalan elevenséget árulának el. Az öregebb így szólítá meg Szirmay Istvánt, mert ő vala a tisztos öreg:

– Bácsi, vigyen el minket is a vadászatra.

– Édes gyermekeim! mit fog mondani anyátok?

– Ő sem ellenzi. – Mondá nagy sebességgel Ilka, s anyjához fordult, jobb karját annak nyakára tévén. – Ugy-e, édes anyám, te megengeded.

– Mit akartok, gyermekek! – Felelé ijedten az anya, – ott annyi lövés között, mily könnyen eshetnék baj.

– Vigyázunk magunkra. – Szóla a két leány.

– S Ilkára majd vigyáz Boldizsár öcsém, – mondá az öreg Szirmay, s Ilka vérré pirultan süte le szemeit, – de Marimat magam fogom megőrzenni. Ereszd el őket, édes hugom. – Folyamodék ő is anyjukhoz.

– Isten tudja! de én bajtól félek. – Hangzék habozva Szirmayné felelete.

– Ne félj semmit, édes anyánk, csak most az egyszer – s az egész társaság kére a leányokkal, míg a jó anya aggodalma ellenére is igent mondá, látván, hogy csak Bogdanu Gyurka (olvasóink előtt tudva lévő okokból) fogja pártját. Vígan indulának a vadászok szép társnéikkel, csak Bogdanu Gyurka maradozott hátra embereivel, aggódva keresvén szemei a bányász-alakba bújt haramiát; nem soká várakozék, midőn egy csapat hajtó parasztok vonulának előtte, s köztük ismerős képekre lelt. E csoportból fejté ki magát Pintye Gregor hosszú testalkata, a bányászruha és egyéb változatok által majdnem ismeretlenné tétetve, azok előtt is, kiknek őt látni gyakor alkalmok volt.

– Uram! – Mondá tetszőleg mély tisztelet jeleivel a bojárnak. – Szándékunk füstbe ment, de ne essél kétségbe; látod azon sudár úrfit, ki Ilkát vezeti? az Szodoray Boldizsár, kedvesed szeretője; a fiú mindig a legszélsőbb, legveszedelmesebb helyet szokta választani a vadászaton, a leány tőle el nem marad, én czimboráimmal körüle fogok hajtani, s ne aggódjál, hogy a tüzes ifjút félre ne

csaljam, mialatt bajtársaim a leánykát elragadják. Azért a mellettök lévő állást foglald el, s vigyázz, a második hajtás alatt nőt rabolok neked, szépet, milyen még nem volt moldovai bojárnak. – Ezzel jobbra fordult Pintye Gregor a többi hajtók után, és Bogdanu ment a vett utasítást követni. Az első hajtás baj nélkül folyt el, s a második mélyebben az erdőben magas bérczek tövéénél kezdődött. Jobbról a szélső pontot Szodoray foglalta, alig ötven lépésnyire tőle Bogdanu állott, ezután Szirmay egy öreg barátjával. A bojár történetből egy szikladarab előtt vette állását, Szirmay hugait ezen kőre ültetve, hogy magas ülőhelyeken mind a netalán elrohanó vadak, mind az alacsonyabbra irányzott lövések előtt bátorságban legyenek, annál inkább, mert ezen ponton a leányokat nemcsak ő, de Boldizsár is szemmel tarthaták. A többi vadászok egy hosszú vonalban terjedtek el, és szembe velök a hajtók nagy távolságnyra, fejszék, villák s dorongokkal fegyverkezve ijeszték föl a sűrűbe rejtő vadakat, harsány kurjongással kergetve őket a halált osztogató csöveknek elejibe. Sűrű puskaropogás a lövészek bal szárnyára vonta a figyelmet, s a tüzes Szodoray már nyughatatlanul tekintgete arra, midőn jobbra tőle egyenesen a vadászok vonalában egy szarvas hatalmas fejdíszre emelkedék föl a sűrűből, melyhez nagyságra hasonlót még Boldizsár nem látott. Nem állhata ellent vágyának a királyi vadat elejteni, de leshelyéből a bokor sűrűsége miatt rá lőni nem lehetvén, közelített a, min eléggé bámult, az egész vadászai zaj daczára is csendesen s kényelmesen mozgó szarv felé, melynek tulajdonosa kedvére látszatott legelni; már legjobb lövéstávolságban volt üldözőjétől, midőn a bokrok között hirtelen eltűnt. Ezen sebességből ítélve a szarvas vagy lefeküdt, vagy valamely földkonyulatba leereszkedék. Tanakodva állt itt egy darabig Szodoray, bele nyomuljon-e a már itt igen sűrű cserébe, melynek csergése az állatot időnek előtte följjesztené, vagy előbbi helyére visszatérjen, s az utolsóra határozá magát, remélvén, hogy az üldözött előbb-utóbb kezébe kerül a vadászat folytatában, midőn egy harsány beható asszonyi sikoltás csapott fülébe. A két testvérnek, mint külsejök, úgy hangjuk is igen hasonló vala, s annál inkább sietett Boldizsár, mert nem tudá, melyiket fenyegeté veszedelem. Az első kiáltásra több következék, s egynéhány puska s férfihangok durranának belé. Kilépven a csalitból, a fenn említett szikla mellett húsz vagy harmincz embert látott küzdeni. Először is Szirmay István tűnt szemébe, egy oláh pór-öltözetű emberrel birkózva, kitől is rövid küzdés után a földre csapaték; Szodoray méltó haragra lobbanva ragadá puskáját, s a vakmerő pórnak irányozá: ez észre vevé a veszélyt, s hosszában a földre veté magát épen, midőn Boldizsár csövét elsüté, s a rablónak szánt golyó Szirmay Mária szívét találá, kit ennek háta mögött tartott ölében egy haramia; mert ki nem gyanítaná olvasóink közül, hogy a támadók Pintye Gregor s emberei voltak. Kivont karddal vága közibök Boldizsár, s az első, ki útját gátolá, halva dűlt el; de csak most vevé észre, mily egyenetlen tusába bocsátkozék, mert a haramiák ellen, egy-kettőt kivévén, csak Bogdanu s emberei harcoltak, s ezek is már futásnak eredtek, mire a haramiák is nagy sebesen vissza vonták magokat, s midőn az ösvénybe kanyarodtak, melyen az erdő áttörhetetlen sűrűsége miatt egy darabig futni kénytelenek valának, úgy rémlik Szodoraynak, mintha egyikök ölében Ilkáját látta volna elragadtatni, és magát s minden veszedelmet felejtve rohant a rablók után, kik egész élte boldogságát vitték magokkal.

A többi vadászok ezen csak kevés percekig tartó zajt eleinte, mint efféle multságokban nem ritka lármát megveték, csak későbbben sejtven veszedelmet, mire távolabb állásaikról a csatatérhez érkeztek, a haramiák szép zsákmányukkal már jól elhaladtak s a messze üldöző lövészekről, az elragadott leány és megmentésére törekvő kedvese kora segedelmet nem várhattak.

ÖTÖDIK SZAKASZ

Melyben az előbbi baj még nagyobbá lehetne, ha segítség nem érkezne. – Egy új személy, ki keveset tesz, de a helyett sokat beszél. – Tudósítás új szerencsétlenség felől.

Már a rablók azon helyhez értek, hol a fák ritkulása miatt lehetséges volt az erdő belsejébe eloszlaniok, s honnan minden üldözésnek dacoltak volna, midőn az ösvény ellenkező részén egy sűrű bokor mellől emberek jöttek elő, az első Szodoray segítség kiáltásaira tüstént kardot rántott, de minekelőtte hasznát vehette volna, már a földre terült Pintye Gregor izmos jobbja alatt, de esésben ennek lábát megragadta s míg a baljában félholtan fekvő Szirmay Ilona által terhelt haramia magát ezen bilincsekből szabadítani igyekezett, erősebb karok ránták ki szép zsákmányát öléből, Pintye Gregor föltekintve s rettenetes ellensége Karácson Tivadar állt előtte vármegyei hajdúkkal.

– A fekete kopó! – kiáltá egy czimbora s ijedve futottak a többiek az erdőbe; közrémüléseket látván vezérok, nem tartá tanácsosnak egyedül megállani a sarat s példájokat követé, épen midőn Tivadar a megmentett leányt egy hajdúnak adván, ellene emelé kardját. Gregor könnyebb menekedése végett hátra lökött két maga előtt álló rablót, ezek Karácsonra dültek, ki őket egy sújtással a földre teríté. A hajdúk üldözőbe vevék a haramiákat, de nem soká minden siker nélkül tértek vissza, az erdő homályában elvesztvén minden nyomot. Szodoray és utána a vadászok is elérkeztek, az első forrón szorítá karjai közé ismét eszmélni kezdő kedvesét s a pázsitra ülteté, hol ez ijedtségéből kigyógyult.

Forduljunk most azon bajnokhoz, kinek kardja oly bátran és nagy tetteket ígérőn hagyta el hüvelyét és mégis a kegyetlen sors egy máramarosi zsvány képében vérszomja kielégítése nélkül porba sújtá az éles aczelt urával együtt. Most fölemelkedék nem legpuhább fekvéséből s mérges körülnézés között bal lábát félölnyre a jobb elibe és balkezét csipejébe tevő, jobbjaival kardját a földbe döfé, orra a homlok felé emelkedett, míg ennek bőre redőkben vonult le a szaguló érzék lakja felé; háromszor nyílt ajaka, de ugyan annyszor nyomá a harag vissza hangjait, míg végre az indulat e szavakban tört utat magának: – Barbaroza pogányhalál. Hol van a gazember, ki egy dragonyos kapitányt s a római szent birodalom lovagját a földre merte teríteni? Akasztassátok föl tüstént, mert kardomra oly pórver nem méltó s azért is nem döftem keresztül.

Még csak most vonta az idegen mindnyájok figyelmét magára, ő egy magas kövér ember volt, élte közép szakaszában, hízott arczán, mely alatt csak alig pislogtak ki világoskék szemei és tetemes orrán a magyar bortövek minden nemei pirosan bimbóztak hosszan lefüggő szőke hajának árnyai alatt, vonásainak katonai rettenetességet kívánt adni, de inkább hasonlíta egy iszákos iskolamesterhez, ki nyírvesszővel a kezében rémíti tanítványait. Testét meggyszín posztó kabát fedezte térdig leérve, hol az iszonyú lovagcsizmákat tőszomszédságban köszönté. Fején egy széles karamú hegyes kalap czifra tollakkal ékeskedék, védelmére mell- és hátvas és azon súlyos egyenes kosármarkolatú kard szolgált, melyet oly sikeretlenül vont elő hüvelyéből.

– S kit kell sajnálnunk ezen szerencsétlenségért? – kérde egy derék férfiú, ki előtt a többiek tisztelettel tértek ki. – Ha tudakoznom szabad – s alig bírta nevetését elnyomni a réz orrú bajnokon.

– Én Donnerbaumsbergi Türkenfrasz Gottlieb Konrad Friderik vagyok, a római szent birodalom lovagja és több hatalmas potentátok ármádájában dragonyos kapitány – felelé a vitéz.

– Örvendünk egy ilyen érdemes férfi jelenlétén. – Mondá az előbbi kérdező.

– Nincs miért, sőt ijedni fogtok, meghallván jövelelem okát; – vágá belé a dragonyos.

– S mi lehetne oly rémületes?

Bedugta kardját a kapitány, jobb lába mellé húzván a balt és balkezét a markolatra, jobbját övébe tévén, mérges tekintetét fontos hivatalossá változtatá és ünnepélyes hangon tudakozódék.

– Én Szatmár és Máramaros vármegyék alispánjait keresem; az úton hallám meg, hogy ők a vadászattal delectálják magokat, és én ide fordultam.

Kivála a vadászcsapatból négy férfiú s az első, fentebbi kérdezőnk magát és társait mutatá be a kapitánynak, mint a keresett személyeket.

– Én Steinvile generálistól jövök Transilvániából egy lamentábilis nunciummal: a krimiai tatárok számtalan sereggel Besztercze vidékére rontottak s az egész regiot depopulálják; a generális, bár a commandója alatt lévő hat regementnek vitézi valorát ismeri, kénytelen a sokaság előtt positiót odahagyni és bátorságosabb localitásba retirálni.

– Én oda hagyván Hollandiát, hol utoljára a magas akaró Generális- statusok ármádájában voltam dragonyos kapitány, Steinvile trupjai közé szándékoztam állani, kívánván tapasztalni a császári servitiumot is, de bár mind a két Indiában harczoltam, még sem fogadtak be, azért tehát Russiába igyekszem Péter czár szolgálatába; de meghallván, mily occasio mutatkozik itten, kegyelmeteknek ajánlom magamat minden retiráda eligazítására.

– Hat ezreddel! – kiálta fel Bagosy László szatmári első alispán. –

Hat ezred rendes katonasággal megfutamodni egy tatár csorda előtt.

– Nem megfutamodni – szóla hirtelen Türkenfrasz félig boszúsan. – Ezt csak az in arte bellica, a taktikában és stratégiában ignorans emberek mondhatják: más a hadi reglamán szerint retirálni, más disorganisálva és confusióban futásnak eredni; az első mindig dicsőséges, már a pogány görögöknél híres lett általa Xenophon generális, ki Babiloniából haza Graeciába több száz mértföldnyi retirádát tett a legszorosabb ordre de batailleban, a nagy Montecuculi Rajnald mindig retirált a törökök előtt, s mégis mint híres vezér halt meg, a legnagyobb generalissimusok retiráltak, mert minden generálisnak retirádát praescribál a taktika, ha ellenségeivel számra legalább is nem egyenlő; – atqui a tatárok tizenkétezeren vannak, mi csak hatezren és azért in pleno consilio bellico determináltatott a retiráda.

– Gyáva ember hozta ezen szabályt, nem volt annak sem lelke, sem hazája. Hunyady, Kinizsy, Bátor szívezerekre rohantak ötször-hatszor kisebb seregekkel s diadalmaskodtak, de retiráda nem volt táborukban. – Mondá melegen és az égnei tekintvén Bagosy, mintha a gyáva érzetű katonát tekintetre méltónak sem tartaná. Türkenfrasz bölcs mosolygással majdnem füléig húzta ajkait.

– Ti magyarok csak mindig atakirozásról álmodoztok s mint szoros ordre de batailleban csatázni, úgy regulamentum szerint retirálni sem tudtok, ezt már több tapasztalt katonáktól hallottam; szerettem volna látni Hunyadytok batáliáit, mily victoriák lehettek azok egészen contra artem bellicam – mondá a kapitány s folytatá mosolygását mintegy maga örvendve bölcseségén.

– De győzedelmek voltak, s dicsőbbek, mint a német és olasz tábornokok egészen juxta artem bellicam elvesztett csatái. Azonban térjünk dolgunkhoz, – mely utat vettek a tatárok?

– Mint mondám Beszterczénél rontottak be, s hihetőleg szándékuk Magyarországon különösen ezen megyékben zsákmányolni, a lakók a legmélyebb erdőkben keresnek refugiumot, részint távol helyekre futnak, hol nagyobb a securitás. Tűzláng illuminálja a pogányok útját, és in vinculis czipelik magok után ezreit az elfogott erdélyieknek. – Vala nem vigasztaló válasza a dragonyosnak.

– Remélem – folytatá Bagosy, – Steinvile, ha már Erdélyt nem védheti, hazánk felé vonja magát, hogy ezt, a bizonyosan felkelendő nemességgel egyesülvén, megmenthesse s a rabló csordától a foglyokat megszabadítsa, a zsákmányt vissza vegye.

– Insurrectio – ha ha ha! – röhöge a Donnerbaumsbergi lovag – Barbaroza pogányhalál! Insurrectio – már a nagy Montecuculi demonstrálta egy taktikus dissertatióban, mily irregularis és haszontalan katonaság légyen ez; csak hátráltatná a generálist szép retirádájában.

– Montecuculi egy alacsony göggel s külföldi gyűlölettel teljes kaján lelkű ember volt; s azért jaj annak, ki gyalázni meri hazánk századok óta vitézségről híres nemességét, azt nem őrzi meg Montecuculi minden dicsősége a büntetéstől. – E szavakat oly tűzzel s hathatósan dörgé Szodoray Boldizsár, hogy a római szent birodalom lovagja katonai tartását egy pillanatra elveszté, s midőn az ifjú magyar jobbát szabályja felé látá nyúlni, orra s pofája veres halmain hirtelen haloványság sugárák által.

– Öcsém, ne vedd rossz néven, a tatárok ülnek már ezen úrnak vérében; – mondá félig engesztelőleg, félig gúnyolón Bagosy Boldizsárnak, részint nem akarván, részint méltónak sem tartván a nagyszájú idegennel perelni, s ehez fordulva folytatá beszédét, – s mit izen még Steinville tábornok?

Lassanként visszatért Türkenfrasz hivatalos physiognomiája, tapasztalván, hogy védelmezőre akadt. – Steinville generális ő excellentiája recomendálja magát nektek s tanácsolja lakaitokat elhagyni s minden jobbágyaitokkal elhagyatni, eledelet, barmot s minden haszonvehető elvinni vagy elírtani és mélyebben az országba vonulni, hogy azáltal a pusztaság kényszerítse az ellenséget retirádára. Ezen üdvös rendelés kivitelét Erdélyben az idő szűke nem engedé; de ti még reá értek, azért fogjatok a destructiohoz, mert az ön kézzel ejtett seb nem fáj úgy, mint az idegentől származott. – Ezen utoljára fölhozott ösztönözésén annyira örvendett Gottlieb Konrad Friderik Türkenfrasz, hogy felejtve Szodoray súlyos szablyája felé nyúló izmos karát, öntetsző mosolylyal szájszegletit ismét füleinek közvetetlen szomszédságába hozá.

– De mi nem fogunk sem contra, sem juxta artem bellicam szaladni. Senki se mondhassa, hogy Bagosy a kormányára bízott vármegyét gonosz időkben elhagyta légyen, s azért minden erőmet a veszély elhárítására fordítom s e szent célra vagyonomat és éltemet felajánlom. – Hangos éljen követé a szatmári alispán lelkes beszédét, ki azt, ebből társai hasonló érzelmét kiismervén, így folytatá: – Menjen azért kapitány úr, a hová tetszik s mondja meg, hogy itt lelkes magyar nemesekre talált, kik készebbek minden taktika nélkül is az ellenséget megverni vagy bátor csatában elesni, mint hazájokat bár sokkal számosabb ellenség előtt is csúfosan oda hagyni.

A nem reménylett merész elhatározás szinte bámulással tölté lovagunk lelkét s talán nem épen éles elméje is észrevéteté, mily kevés hatást tehessen ilyen emberek előtt kényszerített katonai rettenetessége, vagy csak történetből esett-e, de elég az hozzá, következő szavait már sokkal lágyabb hangon ejté s előbb daczosan felvetett feje meglehetősen lehajolt.

– Én tovább nem mehetek, mert már gróf Károlyi Sándornak is ajánlottam szolgálatomat és így militaris parolám kényszerít maradni és titeket mindenben tanácsommal segíteni.

– Ezen okból szívesen megtartunk, ámbár mi magunkra hagyatva magunk módja szerint harczolunk s csak szívünk sugallása lesz vezérünk, ezt pedig nincs szándékunkban egy idétlen taktikával akadályoztatni.

– De mégis – kezdé Türkenfrasz, talán a retirádáról egy taktikai leczkét adandó, ha Bagosy hirtelen félbe nem szakasztja beszédét. – Mászor szívesen fogom hallani az úr észrevételeit, de most társaimmal együtt rendelőt kell tennünk a védelem előkészületeire. – Rögtön meghatározzák a két vármegye alispánjai, a szatmári főispántól gróf Károlyi Sándortól is mindenről tudósíttatván egy levélben, melyet Karácson Tivadar hozott, a nemességet Nagybányára és Szigetre a fölfegyverkeztetés végett összehíni, midőn ezen hazafiúi törekvésökben egy új szerencsétlenség zavará meg őket.

HATODIK SZAKASZ

Nagy bú s ennek következei. – A szerelem, ha neheztel is, könnyen megbocsát.

Két szolga egy leány holttestét hozta az előbbi vadászat helye felől, s egy harmadik vállára támaszkodva az öreg Szirmay István közeledett, sűrűn ömölve könnyei borult szemeiből; az első pillanatban mindnyájan Szirmay Máriát ismerék meg a halottban. Véres ruhája erőszakos kimúlásra mutatott, a szomorúság ezen új szerencsétlenség felett, csak az általa gerjesztett bámuláshoz vala fogható. Egy darabig némán nézegeték egymást, míg az öreg Szirmay István félig zokogva e szavakban árasztá ki szívének mély bűját.

– Hol van az a hyenáknál dühösebb haramia, ki ezen ártatlan teremtes lilium virulását meggyilkolta? – Segíts meg, Istenem, erősítsd bűnös lelkemet, nehogy kétségbeessem véghetetlen jószágod felett.

– Ki a gyilkos? – riada Szodoray a két fogoly rablóra.

– Azt köztünk ne keresd, – felelé az egyik alig rejthetve vad örömet.

– Urfi, te magad gyilkolád meg a kisasszonyt!

Bámulva s meredten tekintének mindnyájan Szodorayra, kiben a harag minden érzetet elnyomott, mert a nemes ifjú nem képzelheté magát e szerencsétlenség még csak véletlen okának is.

– Utálatos gazember! ily rémítő hazugsággal akarod befejezni gyalázatos életedet? mondj igazat vagy kínos lészen halálad.

– Csak csendesen úrfi, én minden szavamat bebizonyíthatom; kérdezd azon öreg urat – s itt Szirmayra mutatott a haramia – ismer-e engemet?

– Ezen rabló csapott engem a földre. – Mondá Szirmay a zsványt megtekintve.

– Ezen rabló – ismételé Boldizsár szavait a csudálkozás miatt hosszúra nyújtva – hiszen az puskám előtt dőlt el.

– Igen, – de csak golyódat kikerülni, – folytatá a haramia felső ajakát balra, az alsót jobbra rántva. – És fejem felett csapott az ön a kisasszony szívébe, kit épen fogoly társam fosztani szándékozott. – A másik haramia bizonyítá társa állítását s a társaság szánakozását a gyászos áldozat felett annak ártatlan okára is kiterjeszté.

A már magában is szomorú eset szívszaggatóvá vált, midőn a még mindig félre ülő Ilka testvére halálát megtudván, minden visszatartóztatás ellenére is, a halott felé rohant és reá borulván, könye záporával mosta testéről a véres foltokat, zokogás és mély fájdalom miatt szóba nem foghatva bánata és kínjai nagyságát.

Szodoray kedvese mellé térdelt, elvonni igyekeztén a kétségbeesettet, ki alig józanulva ön ijedéséből, minden haszon nélkül tevé ki a nehéz küzdés veszedelmeinek lelkét, gyengén átkarolá a lánykát jobbával, míg baljával annak balját húzta el a testvér sebéről. Ilka nem látszék érzeni és nem hallani imádója sűgását, melylyel ez elhagyni kéré a véres tetemet s annál nagyobb bűra tetszék fakadni, mennél inkább igyekezék őt kedvese annak tárgyától eltávoztatni. Végre annyiban enyhült belső szorulása, hogy az édes elveszettnek nevét zengheté lélekrepesztő hangon siránkozásai között. Erősebben ismételé igyekezéseit Szodoray s érezhetőbben vonván el kedvesét a holt testtől, egyszersmind füléhez hajla e szavakkal.

– Édes Ilkám! engedj kéréseimnek, ha szeretett nénéd ártatlan gyilkosát tiszta lelked meg nem utálta. – Az utolsó szavak törként csaptak a síró leányka szívébe, fölemelé fejét, melyet a bú örökre nénje tetemére sűjtani látszott s az unszoló felé fordítá s bár gyászos vonásaiban leírhatatlan vala a szelidség, mégis egy mennykőcsapás sem rázhatta volna annyira meg Szodoray lelkét, mint azon szemrehányással s a harag egy kimondhatatlan nemével tele pillanat távol minden gyűlölségtől, minden boszúvágytól, melyet a gyászoló szép reá lövette. Nagy fekete szemei harmatfelhős éjhez

hasonlának s belőlök neheztelés sugárzik, melyet az ég mutathat, ha szánakozva és nem büntetőleg tekint a föld hibáira. S éppen a haragnak szelidsége zúzta össze a tüzesen érző Boldizsár lelkét, ő, ki a legkitörőbb haragra kész, annál inkább, mert ismeré kedvese elevenségét, – azt férfiú türelemmel fogta volna fel, semmivel sem bírt ezen szende, de szívbeható neheztelés ellen fegyverkezni; kedvesére tekintve, kinek nemcsak szemei könnyeztek, nemcsak ajkai vonultak sírásra, de egész valója egy még a halálos búban is édes harmoniával gyászolt. Beszédre látszék törekedni, – talán a szemrehányás szavaira. Szodoray nem tűrheté tovább. – Ilka! – sóhajtá sűrű könnyekben engedve utat bánatának – Ilkám! – s kezével takarva arcát, elfordult. – Boldizsár! – suttogá Ilka, hangja a neheztelés és engesztelődés között küszködven, az ifjú félénken tekintte reá, de egy pillanat egészen elváltoztatá a lányka arcát, bár bújja inkább nevekedni, mint enyhülni látszott; mert most érzé, hogy nincsen erejében nem szeretni azt, ki bár ártatlan oka néjje halálának.

– Ilka! te megbocsátasz. – Sóhajtá Szodoray, látván, hogy a szerelem napja sugárzik által kedvese képén a neheztelés fellegein és elfelejtve minden körüllevőket, egy forró kézcsókolással pecsételé az engesztelődés néma, de tisztán érthető egyezését, s Ilka egy sokat kifejező kézszorítással monda igent, mire azonban inkább szíve titkos sugallása, mint búján kívül minden egyébről megfejtkezett elméje készleté.

Néma tanuja volt eddig az egész társaság a szerelmesek bújának, míg Bagosy, ki a lesújtott öreg Szirmayt vigasztalá, elvonta őket félig erőszakkal a holt felől; mert Szodoray a szerelme egére oly komoran vonult felleg miatt, nem láta már egyebet, mint ön szíve üdveinek veszedelmét. Kemény parancsolat adatott a főbbek által mindeneknek a szerencsétlen anya előtt leánya esetéről legkisebbet sem szólani, legkevésbbé pedig annak véletlen okozóját tudtára adni. A halott biztos emberek által más úton Husztra küldetett, s a vadászok szomorún a kettős szerencsétlenség miatt a levélszín felé ballagtak.

HETEDIK SZAKASZ

Víg lakoma helyett gyászos tor. – A dragonyos kapitány rendíthetlen lelket mutat s rettenetes pusztítást követ el. – Az anya szenvedései. A szerelmesek búcsúja. Elutazás.

Alig érkeztek meg vadászaink a levélszín közelébe s már rosszat gyanítón futott elébök Szirmayné, aggodalma még inkább nőtt, midőn csak egyik leányát látá, ezt is kisírt szemekkel, és halaványulva a még reggel oly rózsapiros arcokat.

– Mi bajod, édes gyermekem? – kérdé leányát.

– Semmi, édes anyám, már semmi. – Felelé újra kitörő zokogását alig nyomhatva le Ilona.

– Semmi. – Vága beszédébe Bagosy – Marira egy vadkan rohant s agyara ruhájába akadván, a földre dönté, egy kevéssé meg is vérezte, de nem veszedelmesen.

– Istenem! hol van ő? talán már meg is halt! – kiáltá Szirmayné.

– Őt Husztra küldtük, mert a vadászat közelebb vetett a városhoz, mint ezen levélszínhez. – Felelé Bagosy.

– Föl hát! – Jancsi fogj be, – én tüstént Husztra megyek, az anya ápolja beteg gyermekét. – Siessetek! – Így s még több fölkiáltásokkal fejezé ki a szerencsétlen anya bánatát. Sikertelen vala minden igyekezet őt lecsillapítani s végtére a férfiak is kénytelenek voltak, szándékában megegyezni; sőgora, Szirmay István, ki legjobban tudta magát régi ismeretségénél fogva sőgornéja természetéhez alkalmaztatni, követé. Elindultak tehát, s az anya mindig növekedő félelme miatt Ilkát is elvitte, ne hogy felügyelése nélkül maradván, őt is baj érje.

A többiek a már kész ebédhez ültek, részint azért, hogy a rémült anyát még inkább ne ijeszszék, részint, hogy míg ők az ebéddel foglalatoskodnak, az előre Husztra küldött szolgák minden megkiváncsoltatást elkészíthessenek a nemeseket Nagybányára vagy Szigetre vinni.

Az ebéd másképen esett ki, mint a reggeli vidámság jövendölte, de egészen megegyezőleg a nap boldogtalan híreivel és szerencsétlen viszontagságaival. Majdnem szótalán ültek az asztalnál s az ételek és italok sem dicsekedhettek a legnagyobb kelendőséggel, de az igazság kényszerít megvallanunk, miként Türkenfrasz Gottlieb Konrad Friderik volt hollandi kapitány minden tekintetben dicséretes kivétel volt; mert ő mindig igyekezett, hol jobb, hol bal szomszédjához hajolván a csendet megtörni, majd a szemközt ülőkkel cseréle egynehány szót vagy az egész asztalhoz intézé beszédét, de ezen utolsó esetben épen sikertelenül, mert egyik a másikra hagyván a feleletet, végre senki sem felelt a lovag nem csekély bosszúságára, a mit ő az öblös serlegek nedvével igyekezett lemosni; de nehezen érthette el célját, mivel az orvosságot az evés végéig folyvást és nagy mennyiségben használta s mégis mindamellett vést és pusztítást látszott haragjában esküdni a feltálat ételeknek, mert a mi közelébe hozatott, az csak nagy csonkulással juthatott tovább, kése, kanala és villája oly serény és foganatos mozgásban voltak, mint kardja még alkalmasint egy csatában sem; bátorsága, midőn Szodoray reá ijesztett, a taktika szabályai szerint szívéből hihetőleg gyomrába, mint biztosabb posztóba retirált s ott mostan a máramarosi ebéd sültjein tőn pusztítást vitézi haragja, mely eredetileg a kerimi tatárok ellen lett volna irányzandó. Nem akarjuk ugyan bizonyosan állítani ezt vagy kereken kimondani, hogy a nemes lovag minden más lelki és testi tehetségek előtt főleg sokat és jól emésztő gyomorral volt ellátva, nem, mert ezt csak egy ebéd miatt erősíteni, rágalmazásnak magyaráztathatnék, annál inkább, hogy az egykorú krónikák, melyek mégis sokkal csekélyebb tárgyakat följegyeztek s jelen történetünknek forrásul szolgálnak, mélyen hallgatnak Donnerbaumsbergi Türkenfrasz Gottlieb Konrad Friderik, római szent birodalmi lovag és több potentátok seregében volt dragonyos kapitány érdemeiről, meg lehet hosszú s a pogány tatárok miatt nem épen bátorságos utazása ingerlé fel annyira étvágját; a ki azonban olvasóink és olvasónéink közül a kapitány iránt különös részvételt viseltetik s a fentebbi tárgyról körülményesebb tudósítást óhajt, azt csak elbeszélésünk további folyamatjára

idézhethjük, talán későbbi és többszöri alkalom napvilágra hozza azt, a mi vitézünk első jelenésekor homályba borulva maradt, most még csak azt az egyet akarjuk megjegyezni, hogy Bagosy minden komolysága mellett s az általa tisztelt magyar vendégszeretet ellenére is, el nem titkolható ezen máramarosi tiszti társának fülébe súgott észrevételét.

– Ha kapitányunk a csatamezőn tizedrész annyi pusztítást tesz, mint az asztalnál tőn, megköszönhetjük Steinville tábornoknak küldetését.

Ebéd után mindnyájan Husztra indultak, hol a szerencsétlen anyát leánya teteme felett találták bújában magánkívül; minden vigasztalás fogatlan volt, s nehezen lehete a kétségbeesettet reá venni, hogy a szeretett testével s még élő leányával haza térjen Ugocsába Fertős- Almásra, elindulására azonban legalább is a következő napot kelle elvárni, mert az első bú hatalma őt mindenre képtelenné tévé. Még nehezebb vala Szirmay Istvánt sógornéja elkísérésére birni, az öreg hazafi jelen akart lenni a haza védelmére célzó tanácskozásban, s tettelesen résztvenni minden ide tartozóban, csak miután megígérték, hogy tudósíttatni fog mindenről és később a készülétekben régi tapasztalása, és buzgó hazafisága el nem mellőztetnék, győzött keblében a rokoni szeretet. Még hevesebb, de rövidebb küzdés dúl a Szodoray lelkét, neki ugyan senki sem ajánlá Szirmayné elkísérni; de annál forróbban unszoló szíve vonzalma, mégis átlátá, mily illetlen lenne elhagyni a komoly foglalatosságot, mely őt a haza védelmére szólítja, s nemesi tartozásának betöltésére, egy lánykát turbékoló galambként követve. Meglesé azonban az első pillanatot, melyben kedvesét egyedül találhatá, hogy tőle nyilván hallhassa az engesztelés szavait, s megbocsátását a véletlenül okozott szerencsétlenség miatt, s búcsút vehessen a veszélylyel fenyegető idők által talán hosszúra nyúló elválás előtt. A leánynak ugyanezen szándéka lehetett, mert alig vette észre kedvesét közelében járni, tüstént elhagyá úgy is sokaktól körülvelt anyját, s tetszőleg háborgó indulattal, kétes lépésekkel haladott Boldizsár felé, ez a tágas várbeli szoba másik végén állott magába merülten a falhoz dülve egymásba kulcsolt karokkal, csak néha emelve pillanatát a túl oldalon álló csoportra, melyben kedvese is mulatozott, midőn Ilkát maga felé közeledni látá, mint öröm villanása egy eleven pirosság futá el arczait, mely a leányka arczain visszasugározni látszék, oly hirtelen változék annak is rózsává halovány színe, egymás tekintetbe merülve némulva látszának egy perczig, míg Szodoray Ilka kezét megfogva a csendet felbontá.

– Imádott Ilkám, zengje most elválásunk előtt, ezüst hangod azt szívembe, a mit már szemeid szende sugarából, édes kézszorításodból olvastam, Isten látja lelkemet, mily kínok szaggatják, de kész vagyok őket tűrni bár ártatlanul, kész minden szemrehányást békével szenvedni, csak pillanatod szelidsége, csak szerelmed enyhítse fájdalmamat.

– Nem, Boldizsár, ki neheztelne embertársára a kegyetlen sors csapásai miatt, egy pillanatra ugyan – megvallom – fájdalmaim ártatlan szerzőjük ellen gerjesztettek, de csak egy perczig tartott az igazságtalan indulat, egy szó, egy pillanat tőled elég volt azt eloszlatni, s csak azt mutatá, milyen irthatatlan szerelmem, s milyen erősen áll minden szerencsétlenség felett.

E beszéd közben a szomszéd szobán keresztül egy erkély idomú kis oldaltoronyba értek: a kilátás a magas bércezen fekvő vár ezen fenn részéből messze és nagynemű vala, a zöld völgyet hasítá a már egyesült Tisza, itt még tisztán és világosan folyva kövices medrében. Huszt mezővárosnak békés telkei alig láthatón a lefüggő sziklaktól zajtalan állottak, mert lakóik mezei munkával elfoglalva látszottak izzadni, míg barmaik a városszálen egy alacsony bokrokkal gyéren benőtt mezőn legeltek, minden oldalról bércek magasabb és magasabbra emelkedve zárák a láthatárt, alul gazdag lombú tölgyek, feljebb fenyűk tavaszi eleven zöldével borítva, magasabban kopár szirtek még vereses zöldben tüntek elő, s a távolabb csúcsokat a nap sugaraiban ezüstként ragyogó hó fedezte. Nem érdeklé a látvány szépsége a szerelmeseket, legalább nem látszék érdekelni, de tagadhatatlan befolyása minden magos szépségű vidéknek az érzékeny kebelre, bármely vihar dúlja, bármely érzelem epeszsze, és bú faggassa is azt, így a szeretők szívének bár tudtok nélkül leggyöngédebb idegeit érinté az egy fenn bájú vidéken a tavasz virányaitól a tél legzordonabb jeléig varázs harmóniában összeolvadt természet szépsége, s édesebben költé a szerelem néma, de szeretőknek oly könnyen érthető beszédét, mely a szemekből, az arcz, az ajkak minden mozdulatiból oly igézőn tud szólani a rokonérzetű kebelhez.

Ezen a földi lét talán legboldogabb állapotjában elmerülve állottak ők némán egy darabig. Ilka képéből természetes, pajkos elevenségének majd minden jelei eltűntek, mert a hatalmas érzetek, s mindnyájuk leghatalmasbika, a szerelem, az eleven karaktereket komolyabbá és mélyebb érzetűvé teszik, mint a természettől komolyokat, ezen változás alkalmasint onnan származhatik, mivel az érzelem forró örömét, vidám lelkek a nékik oly természetes vígság által kijelelni igen csekélynek tartják, s egy tiszta belső öröm, mely nagyságával elcsüggeszti vidám élénkségöket, jó helyébe; míg a komoly elzártabb character, ki kisebb érdekű örvendetes eseteknél élénk nevető öröme fakadni nem fog, ha egy hatalmas édes érzés elragadja, gyakran a legvidámabb öröme szokott lobbanni; ezen állítás, ha mint minden elv és szabály többszöri kivételt szenvedne is, mégis leginkább szerelmesek s főleg szerelmes lánykákon megvalósult. Szodorayn nem vala nevezetes változás észrevehető, mert nem lévén a Mária halálából származott bú által annyira elfogódva, ideje volt ezen jelenetre előre készülni, rajta csak szomorúságán áttündöklő szerelem uralt, s nyugalmasabb állapotja következésében ismét ő volt a beszéd kezdője.

– Lásd édes Ilkám! e csendes viruló tájban félelem nélkül dolgozó pór népet, nem gyanítja, mi zivatar támad onnan délfelől, földjeit, telkeit, s talán éltét is elpusztítani, ősi és dicső tartozása a magyar nemesnek honát védeni s alattvalóit, kik őt munkájokkal táplálják, minden ellentől oltalmazni, engem ezen szent kötelesség hí a gyilkos tatárok ellen; de ne félj, mert alakod őrangyalként s óván fog felettem lebegni a csata vérengzése között.

– S én győzelmet és üdvöt imádkozom le rád a mennyek urától, ki nem lesz kemény tiszta fohászaim iránt.

– Ha ily lélek, ily ajkakon küld könyörgést az égbe, azt a szerafozok szellemhangja adja elébe az örökkévalónak.

E szavaival lehajla Boldizsár s egy hosszú szende csókkal némítá el piruló kedvesét, s ezen perczen nevét hallá hívólag az oldalszobában zengeni. – Isten veled, kedvesem – sóhajtá, s egy forró ölelésben adott, mulni nem akaró csók vete véget búcsújoknak.

A férfiak indultak részint Nagybányára, részint Szigetre. Szodoray Bagosyval, s a vitéz Türkenfraszszal az első városba. Türkenfrasz egy vala az akkor számos katonai kalandorok közül, ki több hatalmaknál szolgált; de feszegetni nem akarjuk, mely okokbul mindenünnen elment, ismeretlenek előtt magának gyakran nagyobb címeket és rangokat is tulajdonított, s a hol hasznát remélheté, ott maradt, azért nem mi mondjuk, hogy ő római szent birodalmi lovag és kapitány volt, hanem ő maga; így hiheti, a ki akarja. Most a császári seregekben akarta szerencsáját próbálni, de Steinville hamar megismerheté az embert, s föl nem vevé, azért igyekezett Muszkaországba, hol Péter minden idegent nyílt karokkal fogadott; de a tatárbeütést meghallván, gondolá, hogy jó lenne Magyarországon egy kis útravalót érdemelni, ez okból szándékozott itt maradni, miben őt a huszti jó ebéd még inkább megerősíté.

NYOLCZADIK SZAKASZ

Melyben előadatik, miért maradt légyen Gyurka kapitány Huszton, s ennek nagy tanácskozása.

Bogdanu Gyurka részint különféle ürügyek alatt, részint a közzavarban ügybe se vétetvén, Huszton maradt; de valódi oka el nem utazásának az volt, hol egyik szolgája által Pintye Gregortól izenetet kapott, Husztot az éjszakának előtte el nem hagyni. Úgy is magát semmi esetben fölhalálni nem tudó butasága segédre vágyott, mely őt mély alvásából fölrazván tette lelkesítené; szerelme minél közelebb jutott annak kecses tárgyához, annál erősebb lön az elragadtatás, nem sikerült terve még lángzóbbá tette vágyát, és indulatja végre azon vad szenvedélylyé vált, mely durva, elme és mívelés által nem mérséklett characterek tulajdona, ha forró vágyok kielégítésére semmi módot se lelnek, Bogdanu szenvedelme azonban a nevetségnek egy színét is vette föl magára, a mit a bojár meglehetősen lelki tompasága okozott. Várva várta tehát Pintye Gregort, kiben már egyszeri csalatása után is, bízni meg nem szünt, mert minél többet tudakozódék, annál többet hallott a haramia rettenetes bátorsága, vagyis inkább vakmerősége felől, mely majd mindig szerencsével párosulván képessé tevé Pintye Gregort a leghihetlenebb dolgok véghezvitelére; ő már jó idő óta, mint Mármarosnak s a körülfekvő vármegyék- és tartományoknak valódi zsarnoka élt, nem volt ház a legszegényebb zsidó gunyhájától a leggazdagabb földes úr lakásáig, melyben félni nem kellett volna betörését, nem országút, melyen bátorságos lett volna utazni számos kísérettel is, éjjel vagy nappal; az erdő rejtekében, vagy a sík téren; mindenütt és mindenkor lehete borzasztó tetteit hallani és tapasztalni.

Csapatja már annyira növekedék rablásának boldog foganatja által, hogy két s három részre feloszolva is elég volt több emberekből álló utitársaságot kirabolni. Ily kiterjedésű hatalommal bírt azon ember, kit a moldovai testőrkapitány érdemes czinkosának választott.

Este unalomból-e vagy más okból, nem tudni, Bogdanu sétálni ment egyik utitársával a vár romladozáshoz inkább, mint épséghez közelítő bástyái alatt, lassan bocsátva a füstöt, de vastagon, hosszú fehér csont- szopókájú pipájából, hideg és néma bámulással tekintve a merész épületet, midőn a várnak fűvel és bokrokkal benőtt árkából egy ruházatja után oláh pór emelkedék ki.

– Jó estét uram – mondá minden félelem nélkül a kapitánynak. – Örvendek bizodalmadon, hogy izenetemnek engedve megvártál. Remélj minden jót, vetélkedőd Szodoray volt, de Szirmayné is ismerem, ő az egyik leánya véletlen gyilkosának a másikat csak új szerencsétlenség félelme miatt sem adja, azon felül egy cselédjétől kitudtam, hogy Ilka kisasszony, mint főleg most észrevétetett, szerelmes ugyan Szodorayba, de az volt, és igen forrón a meghalt Mária is, az anya ezt szándékozott Szodorayval egybe kötni, miről az ifjú mit sem akart hallani; még Boldizsár úrfi a külföldön utazott, küldé haza anyjának képmását, egy kis tenyérszerű nagyságút, anyja még odalétében meghalt, s a kép Szirmaynéra, mint leginkább szeretett barátnéjára szállt, s most az agyonlövetett Mária keblén elrejtve találtatott. Ezen dolgokat fordítsd hasznodra Szodoray ellen; mert jól meggondolva, neked még is jobb, ha a leányt illendőbb módon nyered el, mint rablás által, s erre, ha minden más sikeretlen marad, még azután is lesz idő.

Bogdanu egy darabig erőltetni látszaték magát, hogy következtessen valami jót az elbeszéltekből, homloka a fanyaru gondolkozás ránczaiba vonult, szemei alig pislogtak a rájuk zsugorodott pillák alól, bal tenyerét a pipaszárral dörzsölte, de végre egy villám átrepül képén, mintha téli éjszakán egy cigány kalyiba ajtaja kinyílik, s hirtelen a benne égő tűznek egy lángja világosítja föl a korom és füst homályosította falakat, keményebben szorítja jobbába a pipát, s balját homlokára nyomta, mintha meg akarná fogni a jó gondolatot, s egy fontos okos nevetés után, e szavakba foglalta elmeszüleményét. «Értelek, azt mondom tehát Szirmaynénak, hogy öregebbik leányát szánt szándékkal ölte meg Szodoray, mert az ifjabbikat akarta nőül venni.»

– Nem, azt nem, azt senki sem hinné oly ember felől, mint Szodoray, másképp és szelidebben kell a dolgot fölfognunk, csak azt beszéld Szirmaynének, hogy Szodoray titkosan örvend a véletlen szerencsétlenségén, mert ismervén Mária szerelmét, most szabadnak érzi magát ezen általa soha sem viszonzott érzelm akadályától, s annál könnyebben reményli szeretett Ilkája kezét megnyerni. Ez föl fogja lobbantani ellene az anyát, s ha most mindjárt neked nem használna is, ki tudja, mi következései lehetnek később, mindenesetre legalább időt nyerünk egy más terv kivitelére.

– De ha Szirmayék Husztot elhagyják, – jegyzé meg Gyurka.

– Attól ne félj, csak menj, és tégy úgy, mint mondtam, én hamarjában egy-két csekély rablást teszek az ugocsai úton, s oly lármát üttetek felőle, mintha a verkhovinai kincseket ástam volna ki, s azt híresztelem, hogy csapatommal ezen utat elfoglaltam; én pedig oly rettenetes vagyok, hogy egy asszony sem, s csak igen kevés férfi merné elhagyni Husztot, ha engem közelében tud. De most dolgaim más felé hínak, válnunk kell, mától a harmadik estén ismét ezen helyen találjalak, és addig igyekezzél az özvegy szívét részedre hajtani.

– A mi tehetségemben áll, azt megteszem. – Biztatá tanácsnokát a bojár.

– Abban pedig igen kevés áll. – Mormogá magában az emberismerő Pintye Gregor s eltűnt a bokrok között.

KILENCZEDIK SZAKASZ

Bogdanu újra tanácsot kér, s nagyon megerőlteti magát annak végrehajtásában, és tettének foganatja.

Bogdanu Gyurka a várba térvén, titkos tanácsba bocsájtkozik társával, ki vele volt Pintye Gregorral való találkozásánál; ez egy moldovai kalmár vala, e kereskedői útján kísérője a bojárnak, mind élte módjában szükségesképen szerzett tapasztalására, mind elméje természeti ravaszságára, a kapitányt hatalmasan fölülmulá. A mit tehát Pintye Gregor csak sebes árnyék vonatokban állíta a bojár lelkének elejébe, azt Zakarovics Tógyer, mert ez vala a tisztelt kereskedő neve, élénkebben festé ki, sok bölcs és drága oktatásokat adván a kapitánynak, mint fejtse ki érzelmeit és szándékát Szirmayné előtt, Bogdanu pedig, kinek egyetlen jó tulajdonsága az volt, hogy okosabbaktól szívesen engedte magát vezéreltetni, de ezen jó is majd mindig gonoszszá vált, mert azon okosabbak többnyire rosszabbak is szoktak lenni: nagy figyelemmel és hirtelenséggel nyelte el akárkinek oktatásait, mint a strucz eledelét, nem tudva megkülönböztetni az ízes rizst, az égő széntől, úgy most Zakarovics körülményes útmutatásai is tárt füleket és többszöri ismételés és magyarázás után kis emlékezetet leltek nála. Nem akarjuk olvasóink türelmét az untató leckézéssel kelletlenül nagyobb próbára tenni, csak azt mondjuk röviden, hogy a tanító elveinek helyességét, s a tanuló ügyességét a foganathól tudhatják meg, s azért haladék nélkül ennek elbeszéléséhez kezdünk.

Egy félre fekvő szobában, majdnem erőszakkal elvonattatva leánya testétől találta Bogdanu Szirmayné, hosszan pillanta reá az asszony, s alig apadó könnyei új záporban törtek ki, eltöltve az arczák inkább bú, mint öregség által vésett redőit. A bojár egy darabig szó nélkül álla; mert arra nem tanítá Zakarovics, mit tevő légyen, ha Szirmayné sírva találja, az asszony pedig szívszorongató elfogódása miatt beszélni nem tudott. A kezdet nem sok jót ígért, végre mégis a testőrkapitány bátorságot vón, s mintha Szirmayné nem is sírna, a jól betanult lecke szerint kezdé beszédét.

– Az Isten vigasztaljon asszonyom; mert emberi erő nem adhatja vissza kedvedet.

– Mégis örvendek, hogy részvételt mutatsz szerencsétlenségemen. –

Mondá az özvegy zokogása által szaggatott szavakkal.

– Bár minapi forró kérésemet megtagadtad, irántad s házad iránt viselt tiszteletem mégis régi hevében ég, bár nem válhatott fiúi szeretetté. Mondá Bogdanu.

– Egy szót sem arról – vága bele Szirmayné, mint ki előtt kellemetlen dolog említettik, és valami elhatározottság uralt hangjában annyira, hogy Bogdanu e szavakat reményei sírénekének tekinté, a mi is annyira megzavarta a fárasztó tanulás által gyengült elméjét, hogy az egész fontos és szépítő előbeszédet átugorván, nyakra főre a csupasz tárgyat hebegte ki.

– Az eltagadás mellett is mindig forrón szeretem a leányodat, most is egy javára célzó szándék hozott ide. A hír ugyan magában szomorú, de még szomorúbb lenne rád nézve ezen dolog tudása nélkül maradni.

– S milyen új szerencsétlenség fenyeget? – kérdé Szirmayné.

– Eltagadták előtted, asszonyom, hogy Szodoray volt leányod gyilkosa. Igen, igen, haramiáktól támadtatánk meg az erdőben, s egyre czélozván közülök Boldizsár, véletlenül leányod szívébe talált. – Szirmayné bámulásában és fájdalmában több fölkiáltásokat teve; de Bogdanu már benn volt beszéde folyamában, s abból őt, míg maga fenn nem akadt, kihozni olyan nehéz volt, mint bele vinni, s tovább is folytatá. – Ez magában, mint véletlen eset nem hiba, de megtudván Szodoray Máriád halálát, majdnem örvendezve mondá, hogy a szerencsétlenség itt is szerencsével párosult, mert te Máriát akartad nyakára róni, s ő Ilkát szereté, kinek elnyerésére néjje halála után több reménye van.

A szomoruság képes volt mindent elhithetni a szerencsétlen özvegygyel Szodoray ellen, de mégis nem tehete föl ily rútságot fölöle, kit gyermek korától szeretett; gyanussá tévé még a rossz hírt előtte, hogy azt egy moldovai s épen az általa megvetett Bogdanu Gyurkától kellett hallani, hirtelen fölgrék

székéből, s egy megvetés és harag között lebegő pillanatot vetve a bojárra, szóttalan a másik szobába eltűnt, bár igen nagy erőlködésébe került is az eltávozás.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.